

AUGINIMO TERPIŲ GAMINTOJŲ ASOCIACIJA

TVARUMO STRATEGIJA

2024

TURINYS	1 psl
IŽANGINIS ŽODIS	2 psl
SANTRAUKA	3 psl
APIE ASOCIACIJĄ	4 psl
DURPIŲ PRAMONĖ IR TVARUMAS	8 psl
METODOLOGIJA	15 psl
APLINKOSAUGA	19 psl
SOCIALINIAI VEIKSNIAI	26 psl
VALDYSENA	27 psl
ŽVILGSNIS Į PRIEKĮ	28 psl
IŠVADOS	31 psl

IŽANGINIS ŽODIS

Šiandien esame ypatingoje kryžkelėje, kur mūsų veiksmai ir sprendimai turės tiesioginį poveikį ne tik mūsų verslams, bet ir visai planetai. Kaip asociacija, vienijanti daugelį Lietuvos auginimo terpių gamintojų, turime unikalią galimybę ir atsakomybę formuoti tvarumo kryptį, kuri užtikrintų mūsų veiklos tęstinumą ir maksimaliai sumažinti neigiamą įtaką aplinkai.

Pasaulis sparčiai keičiasi ir klimato kaita, gamtos išteklių nykimas bei didėjantis socialinis neteisingumas yra iššūkiai, su kuriais susiduriame kiekvieną dieną. Siekdami atsakyti į šiuos iššūkius, turime integruoti tvarumo principus į visas mūsų veiklos sritis - nuo gamybos iki vartojimo, nuo inovacijų iki kasdieninių operacijų.

Mūsų strategijos tikslas – skatinti atsakingą ir sąmoningą išteklių naudojimą, sumažinti atliekų kiekį ir anglies dvideginio emisijas, bei prisidėti prie biologinės įvairovės atkūrimo. Taip pat ypatingą dėmesį skirsime socialinei atsakomybei – sieksime užtikrinti sąžiningas darbo sąlygas, remti vietos bendruomenes ir skatinti sąmoningą vartotojų elgesį.

Tvarumas nėra vien tik madinga frazė – tai būtinybė, kurios įgyvendinimas reikalauja mūsų visų bendrų pastangų ir inovatyvių sprendimų. Tai kelias, kuriuo eidami galime ne tik išsaugoti mūsų planetą ateities kartoms, bet ir stiprinti savo verslų konkurencingumą bei reputaciją globalioje rinkoje.

Ši strategija yra mūsų kolektyvinio įsipareigojimo atspindys. Kiekvienas iš mūsų, tiek mažas, tiek didelis verslas, gali ir turi prisidėti prie tvarios ateities kūrimo. Skatiname dalintis gerąja patirtimi, bendradarbiauti ir ieškoti naujų būdų, kaip galėtume veikti dar efektyviau ir tvariau.

Kartu mes galime sukurti teigiamus pokyčius ir parodyti, kad Lietuvos verslai yra ne tik pelningai veikiantys, bet ir atsakingi visuomenės nariai, kurie rūpinasi mūsų bendruoju gerbūviu ir aplinkos išsaugojimu.

Giedrius Kavaliauskas

Auginimo terpių gamintojų asociacijos Vykdantysis direktorius

SANTRAUKA

Auginimo Terpių Gamintojų Asociacija (ATGA) supranta, kad klimato kaitos, gamtos išteklių nykimo ir socialinio neteisingumo iššūkiai reikalauja atsakingos ir tvarios veiklos visose šios šakos srityse. Strategijos tikslas – integruoti tvarumo principus į visas asociacijos veiklas, siekiant sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, skatinti sąmoningą išteklių naudojimą ir palaikyti bendruomenes bei darbuotojus.

Esamos situacijos tyrimas, duomenų rinkimas ir vertinimas tapo esminiais tvarumo strategijos pagrindais. Identifikuoti neatitikimai tarp dabartinės būklės ir siekiamų tvarumo tikslų, atlikus atotrūkių analizę, išryškino pagrindines sritis, kuriose galima reikšmingai tobulėti. Kalbant apie anglies dvideginio emisijų įvertinimą, pabrėžta, kad šiuo metu trūksta universalaus ir mokslu pagrįsto metodologinio požiūrio, kuris tiksliai įvertintų emisijas iš durpynų konkrečiose vietovėse. Atsižvelgiant į tai, nuspręsta gilintis į realią situaciją ir tiksliai apskaičiuoti CO₂ emisijas pagal eksploatuojamus durpynų plotus. Tokie skaičiavimai sudarys sąlygas priimti pagrįstus sprendimus, nustatyti prioritetus ir veiksmingai mažinti emisijas.

Taip pat šis sisteminis požiūris padeda kurti patikimą stebėsenos ir ataskaitų teikimo struktūrą, kuri užtikrina skaidrumą ir stiprina pasitikėjimą tarp suinteresuotų šalių. Ilgainiui toks išsamus, duomenimis paremtas požiūris ne tik padės siekti artimiausių aplinkosaugos tikslų, bet ir prisidės prie ilgalaikio asociacijos augimo, įtvirtinant tvarumą kaip svarbią veiklos ir sprendimų priėmimo dalį.

Bet kurios strategijos pradžia – yra susitelkimas ir sprendimas įsipareigoti. Ši tvarumo strategija yra pirmas žingsnis link ilgalaikės tvarumo vizijos įgyvendinimo, orientuotos į pusiausvyrą tarp ekonominių poreikių, aplinkosaugos reikalavimų ir socialinės atsakomybės. ATGA nariai vieningai sieks kurti atsakingą, inovatyvų ir tvarų auginimo terpių sektorių. Tvarumo strategijoje numatyta suderinta asociacijos narių sistema, pagal kurią galima sutelkti iniciatyvas ir skatinti veiklos rezultatus, taip pat įtraukti vidaus ir išorės suinteresuotąsias šalis.

APIE ASOCIACIJĄ

Auginimo terpių gamintojų asociacija (ATGA) vienija daugelį Lietuvos įmonių, veikiančių auginimo terpių sektoriuje, siekdama skatinti tvarią ir atsakingą pramonės plėtrą.

Auginimo terpių sektorius yra esminė grandis žemės ūkio ir sodininkystės srityse. Mūsų nariai specializuojasi aukštos kokybės durpių ir kitų auginimo terpių gamyboje, tiekime ir inovacijų kūrimu, siekdami patenkinti tiek vietos, tiek tarptautinius rinkos poreikius. ATGA įsipareigoja skatinti aplinkai draugiškas praktikas, technologinį progresą ir socialinę atsakomybę savo veikloje.

Mūsų misija – užtikrinti atsakingą¹ ir tvarų gamtos išteklių naudojimą remiantis Atsakingo Durpynų Tvarkymo Strategija² (angl. – Responsibly Produced Peat), kurią inicijavo Tarptautinė Durpynų Draugija³ (angl. – International Peat Society). Ši strategija numato, kaip efektyviai ir tvariai tvarkyti durpynus, siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, išsaugoti biologinę įvairovę ir užtikrinti durpių kaip vertingų išteklių tvarumą. Remdamiesi šia strategija, mes stengiamės suderinti ekonominius interesus su aplinkosaugos reikalavimais, skatinti inovacijas ir bendradarbiavimą tarp narių bei prisidėti prie aplinkos apsaugos ir biologinės įvairovės išsaugojimo. Mes tikime, kad atsakinga veikla ir sąmoningas požiūris į aplinką gali ne tik padidinti mūsų sektoriaus konkurencingumą, bet ir užtikrinti sveikesnę bei švaresnę planetą ateities kartoms.

ATGA nariai dirba siekdami aukščiausių kokybės standartų, nuolat tobulina gamybos procesus ir investuoja į mokslinius tyrimus bei plėtrą. Mes taip pat skiriame didelį dėmesį darbuotojų gerovei, sąžiningoms darbo sąlygoms ir vietos bendruomenių rėmimui. Kiekvienas asociacijos narys yra pasiryžęs prisidėti prie bendro tikslo – kurti tvarią ir inovatyvią auginimo terpių pramonę.

1 lentelė. Asociacijos nariai ir jų skirstymas pagal veiklos tipą.

Durpių gavyba ir auginimo terpių gamyba	Paslaugų ir auginimo terpių komponentų įmonės
Klasmann Deilmann Šilutė	GJ Magma
Klasmann Deilmann Laukesa	Hofer & Pauz GBR
Klasmann Deilmann Ežerėlis	Kaminerios krovinių terminalas
Laveksa	Naujasis Kalcitas
Legra	Pelkių atkūrimo ir apsaugos fondas
Patyrio samana	Premier Tech Slootweg B.V.
Presto durpės	Rempaka
Renavo durpynas	Soltera
Rekyva	Turftech
Sulinkiai	

Steigimo metu asociacija nustatė bendrus uždavinius, iškeltam tikslui pasiekti:

- tobulinti durpių pramonę ir durpynų eksploatavimą;
- standartizuoti, klasifikuoti ir specializuoti produkciją ir gavybą;
- konsultuoti gavybos racionalizavimo ir ūkio plėtojimo klausimais;
- teikti informaciją; apibendrinti, analizuoti asociacijos narių vidinę ekonominę informaciją;
- analizuoti darbo kapitalo, prekių ir žaliavų rinkų poveikį tiesioginei asociacijos narių veiklai;
- atstovauti asociacijos narių interesams valstybės valdžios institucijose ir teikti pasiūlymus;
- padėti bendradarbiauti ekonominiais ir profesiniais klausimais su užsienio valstybių partneriais;
- organizuoti parodas, seminarus, konferencijas ir specialistų tobulinimąsi atsakingos durpių gavybos, perdirbimo ir pardavimo klausimais.

¹ [Home Responsibly Produced Peat - Responsibly Produced Peat](#)

² [Responsible Management - International Peatland Society](#)

³ [IPS - International Peatland Society](#)

Auginimo terpių gamintojų asociacijai priklausančių įmonių veikla koncentruojasi regionuose, kuriuose sukuria darbo vietas vietinei bendruomenei. Glaudžiai bendradarbiauja su vietinėmis institucijomis, savivaldybių, kultūros, švietimo, socialines paslaugas teikiančiomis įstaigomis, bendruomenėmis. Remia įvairius organizuojamus kultūrinius renginius, vaikų stovyklas, teikia paramą, priima mokinius ir studentus edukaciniais tikslais ir praktikai atlikti.

Auginimo terpių gamintojų asociacija yra Lietuvos pramoninkų konfederacijos, Tarptautinės durpynų bendrijos⁴ (angl. – International Peat Society) narė, priklauso ir glaudžiai bendradarbiauja su Europos auginimo terpių asociacija⁵ (angl. – Growing Media Europe) bei partneriai Peat Alliance vykdomuose projektuose ir tyrimuose.

Peat Alliance tyrimų projektai orientuoti į durpių sektoriaus ir susijusių klimato problemų analizę Europos Sąjungoje. Planuojamo tyrimo metu bus vertinama, kaip durpių naudojimas auginimo terpių ir bežemėje augalų gamyboje prisideda prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijų.

Anglies kiekis durpėse sudaro apie pusę jų sausosios masės. Šiuo metu naudojama Intergovernmental Panel on Climate Change⁶ (IPCC) ŠESD emisijų apskaičiavimo metodika gali pervertinti tikrąsias emisijas dėl durpių skaidymosi greičio. Tyrimu siekiama nustatyti tikslus emisijų veiksnius kiekvienoje šalyje bei iširti naudojamos durpės anglies cikliškumą, kad būtų įgyvendinami tvarumo tikslai ir įvertintas ilgalaikis durpių substratų poveikis dirvožemiui ir augalų sekvestracijai.

Projektas taip pat apima Lietuvos, Latvijos ir Estijos durpių pramonės socioekonominį vertinimą, nagrinėjant šių šalių durpių gamybos poveikį.

ATGA kartu su kitų Baltijos šalių kolegomis kasmet organizuoja Baltijos durpių gamintojų Forumą (angl. – Baltic Peat Producers Forum⁷). Tai svarbiausias renginys Baltijos šalyse, skirtas aptarti inovacijas ir tvarumo praktiką auginimo terpių naudojimo srityje. 2024 metais buvo suorganizuotas jau 22-asis forumas, subūręs kelis šimtus dalyvių iš durpių pramonės sektoriaus, kuris buvo dedikuotas tvarumo durpių pramonėje temai. Forumas - tai judėjimas už novatorišką, atsakingą ir tvarų durpių naudojimą auginimo terpėse. Dalyviai aptarinėjo atsakingą durpių naudojimą, kuris derėtų su aplinkos apsauga ir bendruomenių stiprinimu, akcentuojant būtinybę suderinti gamtos išteklių naudojimą su ekosistemų išsaugojimu. Suprantame kokia svarbi pusiausvyra tarp durpių terpių potencialo panaudojimo ir natūralių ekosistemų išsaugojimo. Todėl šių metų pagrindinė tema "Auginimo terpės ateities formavimas žmonėms ir planetai" atspindėjo mūsų įsipareigojimą diegti novatorišką praktiką, puoselėjančią aplinką ir įgalinančias bendruomenes.

ATGA nariais yra tapę VŠĮ „Pelkių atkūrimo ir apsaugos fondas“ – ne pelno siekianti nevyriausybinė gamtosauginė organizacija, kuri rūpinasi pelkių ir kitų ekosistemų apsauga, atkūrimu, tvariu naudojimu. Šis bendradarbiavimas ypač svarbus atkuriant pelkėdarai palankų hidrologinį režimą išekspluatuotuose durpynų plotuose, planuojant ir vykdant kitus aplinkosauginius projektus.

ATGA gamybos įmonių veiklos pobūdis:

- Produkcija sodininkystei ir daržininkystei
- Produkcija gėlių ūkiams
- Produkcija miškų sodinukams
- Produkcija grybų augintojams
- Kraikas gyvulininkystės ir paukštininkystės ūkiams
- Auginimo terpės priedų gamyba, kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba

⁴ [IPS - International Peatland Society](#)

⁵ [Home | Growing Media Europe | Soil Industry \(growing-media.eu\)](#)

⁶ <https://www.ipcc.ch/>

⁷ [Baltic Peat Producers Forum | growing media](#)

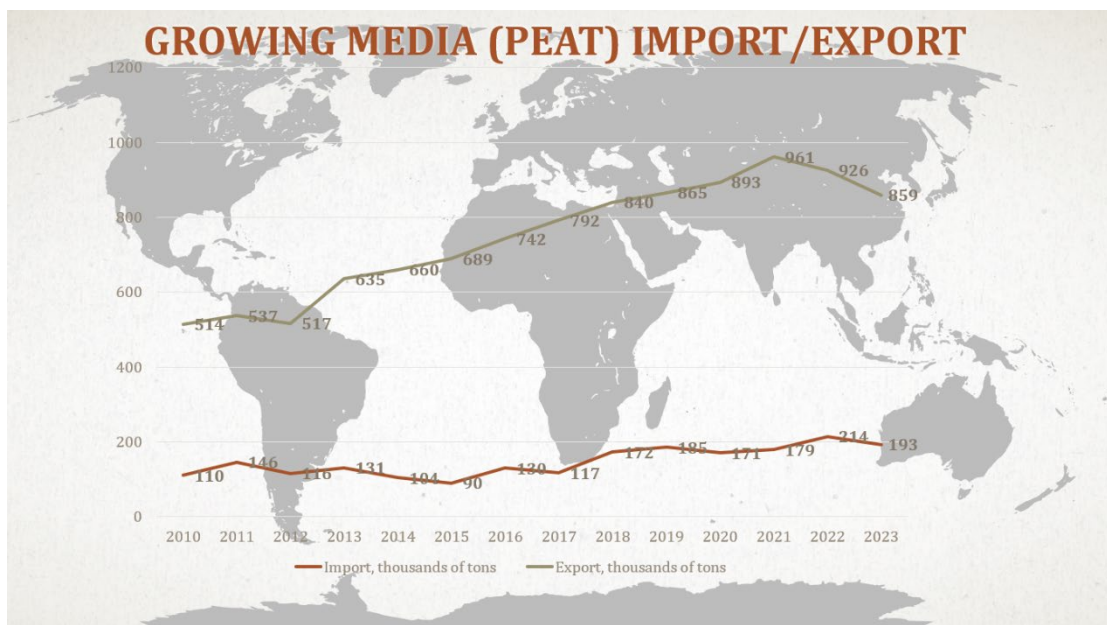
Asociacijai priklausančios paslaugų įmonės apima keletą veiklos sričių:

- pramonės įrengimų aptarnavimas, projektavimas ir gamyba;
- logistikos paslaugos darbai uoste;
- geologija, naudingosios iškasenos (paieška ir žvalgyba) projektavimas;
- konsultacijų paslaugos, pelkių ir kitų ekosistemų apsauga, atkūrimas, tausius naudojimas ir visuomenės švietimas.

2 lentelė. Gavybos įmonių rinkos segmentacija.

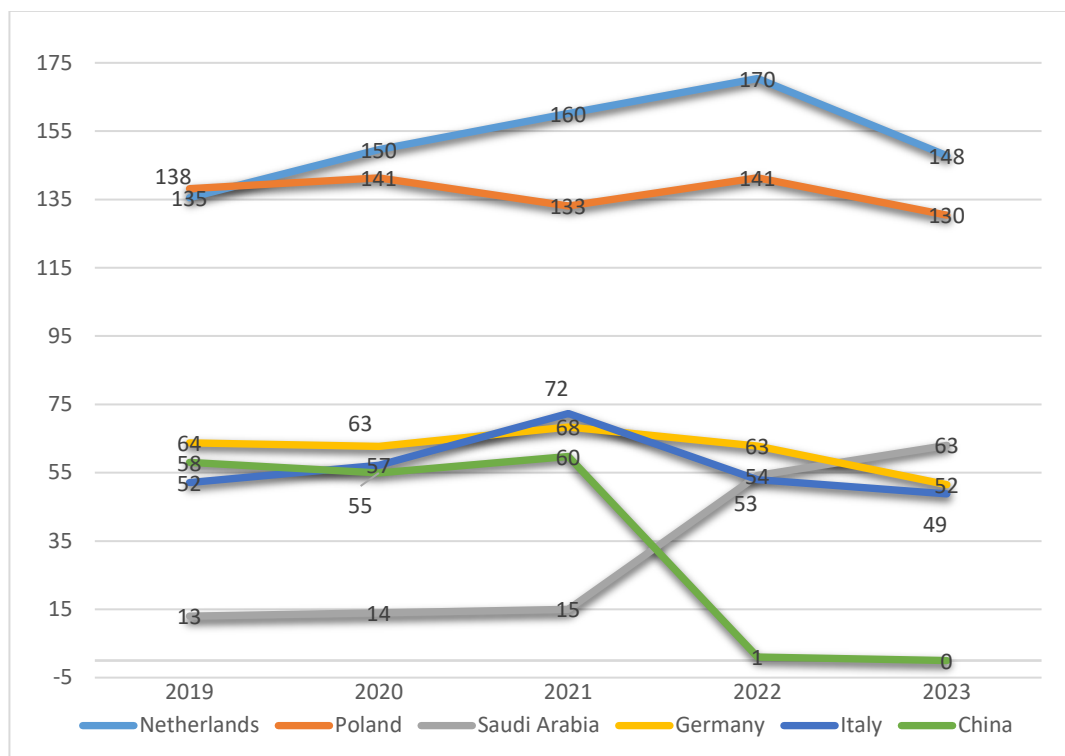
1	UAB Klasmann-Deilmann Šilutė	26%
2	UAB Klasmann-Deilmann Ežerėlis	18%
3	AB Rėkyva	17%
4	UAB Klasmann-Deilmann Laukėsa	16%
5	UAB Sulinkiai	10%
6	UAB Renavo durpynas	5%
7	UAB Laveksa	4%
8	UAB Legra	2%
9	UAB Presto durpės	1%
10	UAB Patyrio samana	1%

Durpės yra tiek eksportuojamos iš Lietuvos, tiek importuojamos į šalį. Durpių žaliavos, durpių produkcijos metinė eksporto apimtis pastaraisiais metais vidutiniškai siekia apie 900 tūks. tonų.

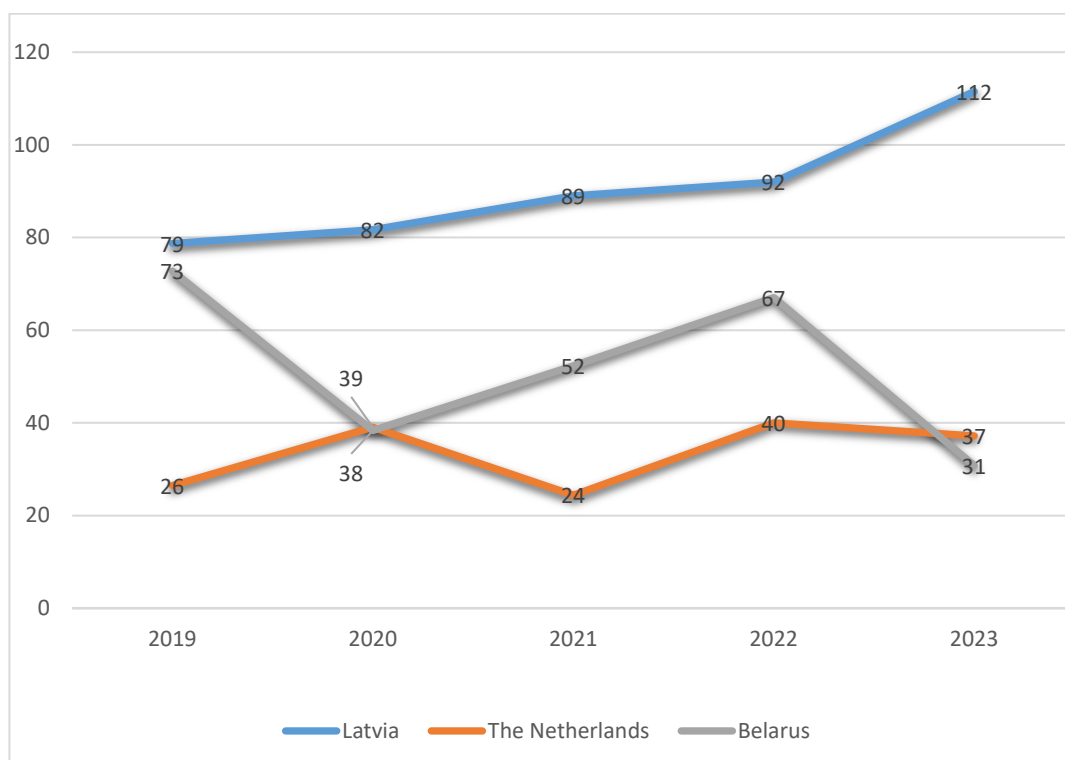
1 pav. Durpių žaliavos ir produkcijos eksporto ir importo iš/j Lietuvą apimtys. Duomenų šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas

Kalbant apie geografinę pasiskirstymą, didžiausias durpių kiekis eksportuojamas į Olandiją, Lenkiją, Vokietiją ir Italiją.

2 pav. Durpių žaliavos ir produkcijos eksporto iš Lietuvos apimtys. Duomenų šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas

Pastaraisiais metais didėja ir durpių bei durpinių produktų importas į Lietuvą. Didžiausias durpių kiekis importuojamas iš Latvijos. Dėl politinių priežasčių durpių importas iš Baltarusijos mažėja.

3 pav. Durpių žaliavos ir produkcijos importo į Lietuvą apimtys. Duomenų šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas

DURPIŲ PRAMONĖ IR TVARUMAS

Durpynai - tai sausumos šlapžemių ekosistemos, užimančios daugiau kaip 3 % Žemės sausumos paviršiaus. Jie aptinkami įvairiose klimato zonose ir vietovėse, susiformuoja per tūkstančius metų, kai augalai suyra ir kaupiasi užmirkusiame dirvožemyje, sulaikydami didelį kiekį sukauptos anglies. Iš tikrųjų durpynai yra didžiausia sausumoje esanti anglies sandara planetoje, sugerianti dvigubai daugiau anglies nei pasaulio miškai ir sukaupianti apie trečdalį anglies, todėl atlieka svarbų vaidmenį švelninant klimato kaitą. Pasak JT aplinkosaugos ekspertės Dianos Kopansky, "į strategijas, kuriomis sprendžiami klimato kaitos klausimai, turi būti įtrauktas išmintingas pelkių naudojimas"⁸.

Durpės sudaro per tūkstančius metų suirusios organinės medžiagos. Nepažeisti durpynai fotosintezės būdu iš atmosferos sugeria CO₂. Kadangi durpynuose augantys augalai drėgnomis sąlygomis visiškai nesuyra, jie neišskiria anglies dvideginio, kuris kitu atveju CO₂ pavidalu grįžtų į atmosferą. Kai nėra deguonies, organinės augalinės medžiagos skaidosi daug lėčiau, todėl augalinėje medžiagoje esanti anglis lieka nepažeista, o ne skaidoma mikroorganizmų ir gražinama atgal į atmosferą. Dėl šios priežasties pelkės yra labai geri anglies absorbentai (t. y. jose sukaupiama daug anglies dvideginio), o durpės yra didelis pasaulio anglies rezervuaras⁹. Nors pelkės sudaro tik apie 3% žemės paviršiaus, durpių dirvožemyje sukaupta daugiau kaip 600 gigatonų anglies, o tai sudaro iki 44 % visos dirvožemio anglies ir viršija anglies kiekį, sukauptą visuose kituose augalijos tipuose, įskaitant pasaulio miškus¹⁰.

Durpės naudojamos įvairiais tikslais, kuriuos galima suskirstyti į tris grupes:

- Energetika (kaip kuras elektros ir (arba) šilumos gamybai, taip pat tiesiogiai kaip šilumos šaltinis pramonėje, gyvenamuosiuose namuose ir kitais tikslais);
- Sodininkystė ir žemės ūkis (pvz., kaip auginimo terpė, dirvožemio gerinimo priemonė, kraikas, komposto sudedamoji dalis);
- Kita (pvz., kaip organinių ir cheminių produktų, tokių kaip aktyvinta anglis, dervos ir vašakai, vaistų, tokių kaip steroidai ir antibiotikai, šaltinis, taip pat kaip gydomosios priemonės, tokios kaip durpių vonios ir preparatai).

Šioje strategijoje bus orientuojamasi į durpių naudojimą auginimo terpių gamybai. Daugelį metų ir iki šiol durpės buvo pagrindinė daugelio auginimo terpių sudedamoji dalis ir svarbiausias atskiras organinis substratas. Durpės pasižymi puikiomis fizinėmis savybėmis: dideliu oro pralaidumu ir vandens įgeriamumu, mažu tankiu ir paprastai neturi piktžolių. Jos taip pat pasižymi unikaliomis cheminėmis savybėmis, pavyzdžiui, didele katijonų mainų talpa ir lengvai reguliuojamu pH¹¹. Dėl minėtų savybių ir dėl to, kad durpės yra prieinamos daugelyje sodininkystei svarbių šalių, jos plačiai naudojamos kaip atskira auginimo terpė arba auginimo terpės mišinio sudedamoji dalis.

POVEIKIS KLIMATUI

Istoriškai daugelį amžių durpių išteklių buvo naudojami kurui arba žaliavai auginimo terpėms gauti. Nors pelkės yra natūraliai regeneracinės sistemos, energijos išgavimui deginant ar augalų auginimui, kurios tinkamos žmogaus veiklai, reikia sausų sąlygų. Todėl durpės išgaunamos nusauginant aukštapelkių ir žemapelkių durpynų plotus. Durpės kaip kuras buvo naudojamos jau daugiau kaip prieš 4000 metų. Nuo XX a. vidurio durpės naudojamos sodininkystėje kaip žaliava įvairios sudėties auginimo terpėms gaminti. Durpių gavyba, t. y. durpių gavybos procesas, kai pelkės yra nusauginamos, turi pasekmių aplinkai. Be to, kad eksploatuojant durpynus į atmosferą emituojamas anglies dvideginis, daromas poveikis ir biologinei įvairovei. Natūralios būklės durpynai turi vėsinantį poveikį klimatui, mažina potvynių riziką ir palaiko biologinę įvairovę.

⁸ <https://www.linkedin.com/pulse/preserving-peatlands-sustainable-future-carbonaires/>

⁹ <https://www.ceh.ac.uk/sites/default/files/Peatland%20factsheet.pdf>

¹⁰ <https://www.iucn.org/resources/issues-brief/peatlands-and-climate-change#:~:text=Peat%20soils%20contain%20more%20than,type%20including%20the%20world's%20forests.>

¹¹ <https://zeltazeme.com/is-it-possible-to-completely-replace-peat/>

Durpynai yra įvairių rūšių, įskaitant retus ir nykstančius augalus ir gyvūnus, namai. Kai šios buveinės pažeidžiamos, kyla pavojus nuo jų priklausomoms rūšims.

RIZIKOS

Dėl aukščiau išvardintų priežasčių, yra laikomasi nuomonės, kad durpių gavybos pramonė yra netvari pramonė, tačiau prieš vienareikšmiškai vertinant, reiktų išskirti keletą aspektų: pelkės sausinamos dėl įvairios naudojimo paskirties: daugiausia plečiant žemės ūkio plotus (51,8%), miškininkystei (25,7%) ir sausinant tropines šlapynes (22,4%), tačiau palyginti nedideliame plote (0,1% visų planetos pelkių ploto) durpės išgaunamos energijai, auginimo terpėms ir kitiems produktams gaminti.¹²¹³ Todėl atitinkamai kiekvienas sektorius yra atsakingas už tam tikrą durpynų naudojimą, o kartu ir poveikį klimato kaitai.

Kitas aspektas, kurį svarbu paminėti kalbant apie durpių, kaip auginimo terpės poveikį klimatui yra tikslus to poveikio įvertinimas. Pagrindinė problema yra ta, kad durpių naudojimo auginimo terpei poveikis vertinamas arba fragmentiškai, arba remiantis bendrais duomenimis ar indeksais, kurie nėra pagrįsti konkrečiais geografinės vietovės skaičiavimais, todėl dažnu atveju išvados taip pat gali būti ne visai pagrįstos ar netikslios. Dėl šios priežasties, prieš kalbant apie poveikio aplinkai mažinimą, pirmiausia reikia tinkamai ir tiksliai įvertinti poveikį.

Anglies dvideginio emisijų vertinimas. Norint mažinti neigiamą poveikį aplinkai, pirmiausia reikia tinkamai įvertinti patį poveikį. Tinkamas durpynų eksploatavimo emisijų vertinimas reikalauja tikslių mokslinių tyrimų pagal konkrečią vietovę ir durpių rūšį. Tam reikia tiksliai apskaičiuoti eksploatuojamus plotus ir jų pobūdį, nes ne visi durpynai emituoja vienodą emisijų kiekį.

Tradiciškai anglies dvideginio emisijos yra skaičiuojamos pagal IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) metodiką¹⁴. Tačiau kai kuriose šalyse atlikti konkretūs vietovės tyrimai atskleidė, kad formaliai skaičiuojamas emisijų kiekis dažniausiai smarkiai viršija realų emisijų kiekį. Estijos durpių asociacija moksliniam tyrimui atlikti užsakė trijų laboratorijų cheminius kelių bendrovių produktų tyrimus. Susisteminius duomenis paaiškėjo, kad apskaičiuotas Estijos durpių sektoriaus nominalus išmetamųjų teršalų kiekis buvo įvertintas 28,5 proc. daugiau nei faktinis. Estijos Durpių asociacijos duomenimis, sektorius jau ne vienerius metus atkreipia dėmesį į anomaliją, susijusią su išmetamo CO₂ kiekiu, susijusio su durpių naudojimu auginimo gamybai, apskaičiavimu. Apskaičiuojant išmetamųjų teršalų kiekį buvo remiamasi vidutiniu tarptautiniu anglies kiekiu durpėse. Tačiau vietos tyrimais paremti Estijos duomenys rodo, kad vietos rodikliai yra gerokai mažesni¹⁵.

Lietuvoje neturime konkrečių skaičiavimų, kurie tiksliai įvertintų durpių pramonės poveikį klimatui. Sektoriaus veiklos vertinimas remiantis tyrimais nepatvirtintais ir neišsamiais duomenimis yra klaidinantis.

Produkto gyvavimo ciklo vertinimas. Vertinant klimato poveikį auginimo terpių gavyboje ir gamyboje, itin svarbu išskirti jį pagal produkto gyvavimo ciklo etapus (3 lentelė), nes kai kuriais atvejais emisijos pasiskirsto ir skirtingose geografinėse vietovėse (gavyba – eksportas). Pvz. Estijos gamtos mokslų universiteto atliktas tyrimas, kurio metu nustatyta, kad nepriklausomai nuo išmetamųjų teršalų skaičiavimo modelio, durpių produktai po naudojimo grįžta į žemę, kur per ilgą laikotarpį gerokai padidina anglies sandaugas dirvožemyje. Tyrimo duomenimis, beveik 30 % durpėse esančios anglies niekada netampa į atmosferą išmetamais teršalais. Taigi, anglis vienu metu negali būti sukaupta kietuoju pavidalu dirvožemyje ir tuo pačiu metu būti atmosferoje¹⁶.

¹² <https://peatlands.org/assets/uploads/2019/10/srpm2019finalforprint.pdf>

¹³ https://www.worldenergy.org/assets/images/imported/2013/10/WER_2013_6_Peat.pdf

¹⁴ https://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2006gl/pdf/4_Volume4/V4_07_Ch7_Wetlands.pdf

¹⁵ <https://www.pollumajandus.ee/uudised/2024/06/13/teadusuuringud-riik-on-turbasektorile-aastaid-ulekohut-teinud>

¹⁶ [Teadusuuringud: riik on turbasektorile aastaid ülekohut teinud - Põllumajandusuudised \(pollumajandus.ee\)](https://www.pollumajandus.ee/uudised/2024/06/13/teadusuuringud-riik-on-turbasektorile-aastaid-ulekohut-teinud)

3 lentelė. Durpių gavybos ir paskirstymo auginimo terpei gyvavimo ciklas¹⁷

				
Gavyba	Auginimo terpės paruošimas	Paskirstymas	Naudojimas	Irimas gavybos vietoje
Surinkimas	Pakavimas	Transportavimas	Augalų auginimas	Oksidacija
Šis pirmasis gyvavimo ciklo etapas apima įvairią gavybinę veiklą, vykdomą durpių gavybos vietose - durpynuose. Gavybos etape atsižvelgiama į įrangos ir mašinų eksploatavimą, privažiavimo kelių tiesimą, vietovės drenažą, telkinio paviršiaus paruošimą, vakuuminį derliaus nuėmimą ir vietovės uždarymą gavybos ciklo pabaigoje. Taip pat įtraukiamas transportavimas iš surinkimo vietos į paruošimo ir pakavimo įmonę.	Auginimo terpės paruošimas apima įvairią veiklą, kuri atliekama įmonėje po gavybos. Tai apima įrangą, infrastruktūrą ir energiją, reikalingą substratų ruošimui. Po sijojimo, maišymo su kitais komponentais, paprastai vyksta durpių suspaudimas ir pakavimas. Šiame etape taip pat atsižvelgiama į infrastruktūrą ir energiją, susijusią su administracinių pastatų eksploatavimu.	Paskirstymo etapas apima transportavimo operacijas iš auginimo terpės paruošimo įmonių į galutinių pirkėjų rinkas arba paskirstymo centrus (siuntų aikšteles, didmeninės prekybos vietas arba mažmenininkus).	Sunku atskirti atskirus su durpėmis susijusius procesus ir jų poveikį aplinkai nuo kitų augalų augimo komponentų. Todėl vertinant durpių poveikį aplinkai neatsižvelgiama į visas išteklių sąnaudas ir atliekų susidarymą, atsirandantį dėl sodininkystės veiklos šiltnamyje ar sode (t. y. dėl šiltnamio patalpų šildymo ir oro drėkinimo, laistymo ir tręšimo).	Durpių irimas gavybos vietoje (durpyne) pats savaime nėra gyvavimo ciklo etapas. Tačiau nusauginus durpynus keičiasi jų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) srautai: sumažėja metano (CH ₄) gamyba ir padidėja anglies dvideginio (CO ₂) emisija, taigi ir grynasis ŠESD išmetimas į atmosferą. Jei pasibaigus gavybos ciklui durpynas bus sėkmingai atkurtas, vietovės ŠESD srautai gali grįžti prie panašios anglies kaupimo dinamikos, kokia buvo prieš gavybą tame plote.

Durpių alternatyvos auginimo terpėje. Pastaruoju metu daug kalbama apie durpių naudojimo sodininkystėje poveikį aplinkai ir galimybes jas pakeisti auginimo terpėje. Teiginys, kad atliekų, pavyzdžiui, kokoso plaušo ar medžio pluošto, naudojimas yra ekologiškesnis nei durpių naudojimas, iš tiesų yra diskutuotinas. Jis nėra toks vienareikšmis, kaip gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Reikia išsamiau apsvarstyti visą medžiagos gyvavimo ciklą - gamybą, perdirbimą, pristatymą, naudojimą ir gyvavimo pabaigą bei įvertinti poveikį klimato kaitai, ištekliams, žmonių sveikatai ir ekosistemų kokybei. Iš tikrųjų kiekviena žaliava daro poveikį aplinkai. Pavyzdžiui, kokoso pluoštas, kompostas, medžio pluoštas, žievė, prieš pradėdami juos naudoti kaip auginimo terpės sudedamąją dalį, pereina vieną ar daugiau perdirbimo etapų, dėl kurių atsiranda poveikis aplinkai.

Renkantis auginimo terpės alternatyvas, turi būti įvertinti šie aspektai: 1) prieinamumas - komponentas turi būti lengvai prieinamas pakankamais kiekiais; 2) fizinės savybės - (vandens sulaikymo geba, vandens absorbcija, oro apykaita); 3) biologinės savybės - auginimo terpėje neturi būti augalų patogenų ir piktžolių, ji turi būti biologiškai stabili; 4) pastovumas - fizinės, cheminės ir biologinės komponentų savybės turi būti vienodos kiekvienoje partijoje ir kiekvienais metais; 5) ekonomiškumas - atsižvelgiama į pirkimo, transportavimo ir antrinio perdirbimo išlaidas; 6) cheminės savybės - maistingumas, mineralizacija ir rūgštingumas; 7) aplinkosaugos reikalavimai¹⁸.

Svarbu, kad durpių pakeitimas alternatyvomis auginimo terpėje nebūtų gynybinė priemonė (nebent tai duotų naudą, pavyzdžiui, organinių liekanų nukreipimas į žemės ūkį ir (arba) anglies dvideginio sekvestravimas),

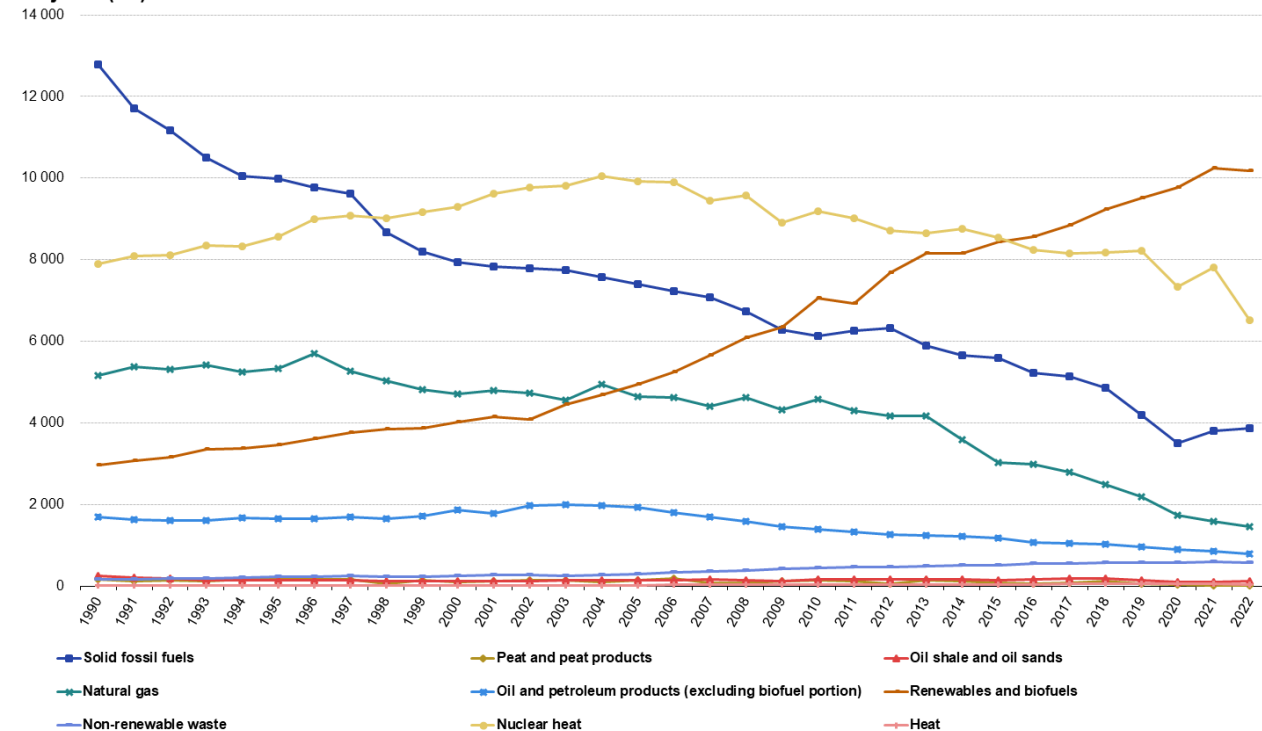
¹⁷ CSPMA_ISR_Report_2014_web_LW.pdf (tourbehorticole.com)

¹⁸ <https://zeltazeme.com/is-it-possible-to-completely-replace-peat/>

nes iš tiesų sunku rasti alternatyvų durpių pagrindu pagamintai auginimo terpei, skirtai augalininkystei. Alternatyvų, kurios būtų prieinamos, tvarios ir atitiktų kokybės bei aplinkosaugos reikalavimus.

Durpių naudojimas energijai. Ilgą laiką įvairiose šalyse durpės buvo naudojamos kurui ir dėl to įgavo neigiamos reputacijos klimato poveikiui simbolį. Būtent šis durpių panaudojimo būdas yra nedraugiškiausias aplinkai ne tik dėl nusausintų durpynų, bet ir dėl CO₂, išskiriamo į atmosferą degimo procese. Kadangi durpių šiluminė vertė mažesnė nei anglies (sudeginant vieną toną gaunama mažiau energijos), tačiau vienam jų vienetui tenka didesnis išmetamo CO₂ kiekis, todėl tai yra mažiausiai klimato kaitos požiūriu efektyvus būdas gaminti elektrą ar šilumą. Pasaulio Energetikos Tarybos duomenimis globaliai iki 0,35% durpių yra naudojama energijai¹⁹. Iki 2017 m. daugiau nei pusė išgaunamų durpių buvo naudojamos kurui. Durpės energetikai buvo svarbus vietinis arba regioninis energijos šaltinis Suomijoje, Airijoje ir Švedijoje (Joosten & Clarke, 2002). Tačiau dėl aplinkosaugos spaudimo, didėjančių anglies prekybos kainų ir klimato tikslų pastaraisiais metais durpių kiekis energijai ženkliai sumažėjo.²⁰ 4 pav. matome, kad palyginus su kitomis kuro rūšimis, durpių naudojimas energetikoje yra labai mažas. Europos Sąjungoje, įgyvendinant klimato neutralumo iki 2050 planus, palaipsniui durpių, kaip iškastinio kuro, naudojimas energijai bus keičiamas energija iš atsinaujinančių išteklių.

Primary energy production by fuel, EU, in selected years, 1990-2022
Petajoule (PJ)

Source: Eurostat (online data code: nrg_bal_c)

eurostat

4 pav. Energija pagal kuro rūšis Europos Sąjungoje 1990-2022 m. Šaltinis: Eurostat²¹

Lietuvoje durpių naudojimas energetikoje pastaraisiais metais nuolat mažėjo tiek pramonėje, tiek namų ūkiuose. Lietuvos oficialiosios statistikos portalo duomenimis durpės kurui pramoninėje veikloje nuo 2021m. nenaudojamos (4 lentelė). Durpių briketai ir durpių granulės kurui pramonėje nebenaudojamos nuo 2023 m.

¹⁹ https://www.worldenergy.org/assets/images/imported/2013/10/WER_2013_6_Peat.pdf

²⁰ <https://eu.boell.org/en/2023/09/11/peat-peatlands-raw-materials>

²¹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_statistics_-_an_overview

4 lentelė. Kuro ir energijos suvartojimas pramonėje. Duomenų šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas²²

		Kuro galutinis suvartojimas pramonėje					
		2021		2022		2023	
		TJ	Tūkst. TNE	TJ	Tūkst. TNE	TJ	Tūkst. TNE
Iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis	Pramoninės atliekos (neatsinaujinančios)	109	2,6	108	2,6	57	1,3
	Antracitas	-	-	-	-	-	-
	Koksinės (bituminės) akmens anglis	-	-	-	-	-	-
	Kitos bituminės akmens anglis	3859	92,2	4011	95,8	2008	62,3
	Subbituminės akmens anglis						
	Lignitas arba rusvosios anglis						
	Koksas ir puskoksas	503	12,0	458	10,9	389	9,3
	Durpės kurui	-	-	-	-	-	-
	Durpių briketai ir durpių granulės	3	0,1	1	0,0	-	-
	Malkos, kuriai skirtos medienos atliekos	5138	122,8	4921	117,5	5086	121,6
	Žemės ūkio atliekos	71	1,7	75	1,8	69	1,6
	Medžio anglis	-	-	-	-	-	-
	Skystasis kuras, turintis mažiau kaip 1% sieros	174	4,2	14	0,2	10	0,2
	Skystasis kuras, turintis daugiau kaip 1% sieros	25	0,6	16	0,4	7	0,2
	Suskystintos naftos dujos	335	8,0	529	12,6	841	20,1
Automobilių benzinas (su biodegalais)	8	0,2	14	0,3	14	0,3	

Oficialiosios statistikos portalo duomenimis (5 lentelė) namų ūkiuose durpių naudojimas kurui pastaraisiais metais taip pat ženkliai mažėja.

5 lentelė. Kuro ir energijos suvartojimas namų ūkiuose (teradžauliais). Duomenų šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas²³

	2016	2017	2018	2019	2020
Akmens ir rusvosios anglis	1515	1749	1583	1327	1032
Durpės kurui	48	51	70	50	16
Malkos, kuriai skirtos medienos ir žemės ūkio atliekos	20260	19686	2083	19317	19270
Antrinis kietasis kuras (koksas, puskoksas, anglių durpių briketai, medžio anglis, durpių granulės)	548	601	680	552	414
Gamtinės dujos	6090	6438	6897	6734	7300
Naftos produktai, iš viso	2026	2311	2311	2490	2260
Suskystintos ir nesuskystintos naftos dujos	1400	1515	1466	1597	1337
Sunkieji naftos produktai (dyzelinas, mazutas, gazoliai)	626	796	845	893	923
Elektros energija	9990	10215	10744	10486	10959
Šiluminė energija	19525	19879	19763	18659	17598

Ši strategija yra mūsų kolektyvinio įsipareigojimo. Ši strategija yra mūsų kolektyvinio įsipareigojimo. Kaip matome 4 ir 5 lentelėse, Lietuvos oficialiosios statistikos portalo duomenimis, durpių naudojimas energijai Lietuvoje sparčiai mažėja. Lyginant su istoriniais duomenimis iš 1970 m., kai energijos gamybai buvo sunaudojama beveik 1,5 mln. t durpių, šiai dienai gavyba sumažėjusi daigiau nei 100 kartų. Tam įtakos turi ir didėjantys akcizo bei CO2 mokesčiai, kurie daro šio kuro rūšį ekonomiškai nepatrauklią vartotojui. ATGA asociacijos įmonės nuo 2023 m. negamino durpių energetikai.

Šios tendencijos, kartu su reguliaciniu spaudimu dėl iškastinio kuro deginimo mažinimo, iš esmės eliminuoja durpių naudojimo energijai aplinkosauginį poveikį, tad šios temos eskalavimas jau artimiausioje ateityje nebetenka prasmės.

Durpių naudojimas auginimo terpės gamybai

Skaičiuojant durpių naudojimą auginimo terpės gamybai, durpės išgaunamos plote, užimančiame iki 0,05% visų nusaustų pasaulio durpynų²⁴ (reikia pažymėti, kad trūksta naujausių tyrimų ir atnaujintų duomenų).

²² <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8f127891-7e92-4ba3-a8c1-06448e2c3ebf#/>

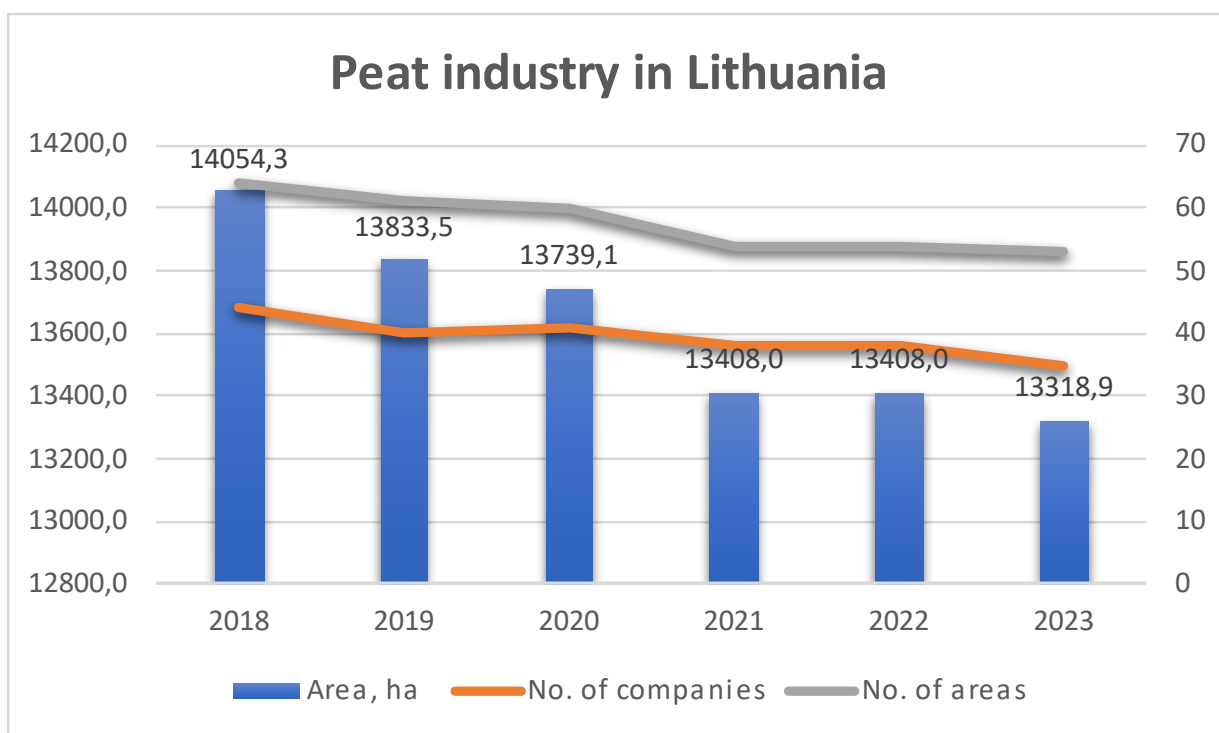
²³ <https://osp.stat.gov.lt/lietuvas-aplinka-zemes-ukis-ir-energetika-2021/energetika/kuro-ir-energijos-suvartojimas>

²⁴ [Microsoft Word - IPS SRPM Final Draft of july 2019V8~jor080719 edited sw.docx \(peatlands.org\)](#)

Kaip ir energetinių durpių atveju, augalininkystės durpių gavybai reikia nusausinti durpynus, kad būtų galima pritaikyti mašinas ir palengvinti durpių džiūvimą prieš gavybą. Dėl to didėja CO2 emisija ir mažėja CH4 nutekėjimas. Augalininkystei skirtos durpės nesunaudojamos iš karto - auginimo terpė virsta dirvožemio dalimi, jos suyra per tam tikrą laiką.

Pirmoji šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų dėl augalininkystės durpių gavybos, gyvavimo ciklo analizė buvo atlikta Kanadoje. Auginimo terpėse esančių durpių skilimas sudarė daugiau kaip 70 % šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų iš augalininkystei naudojamų durpių. Likusios emisijos susidarė dėl transportavimo (10 %), perdirbimo (4 %) ir žemės paskirties keitimo (15 %)²⁵.

Reikia pažymėti, kad Lietuvos geologijos tarnybos duomenimis licenzijuotas plotas durpių gavybai mažėja (5 pav.).

5 pav. Licenzijuojamas durpynų plotas Lietuvoje. Duomenų šaltinis: Lietuvos geologijos tarnyba

ATGA narių apklausos duomenimis 95% durpių žaliavos naudojama augalininkystės sektoriuje, auginimo terpei paruošti įskaitant ir terpę grybų auginimui, 3% durpių žaliavos naudojama gyvulininkystės sektoriuje, 2% durpių žaliavos iki šiol buvo naudojama energetikai, tačiau nuo 2023 m. asociacijos nariai durpių energetikai nebegamina.

TAUSAUS DURPYNŲ NAUDOJIMO GALIMYBĖS

Įmonių pareiga išekspluatuotuose plotuose atstatyti pelkinį režimą – rekultivuoti. Atsižvelgiant į reguliavimą ir norą prisidėti prie Klimato kaitos politikos, asociacijos nariai vykdo rekultivaciją dalimis, nelaukiant visų plotų eksploatacijos pabaigos.

Tvaraus durpynų valdymo tikslai:

- apsaugoti aukštos gamtos auginės vertės, ypatingos biologinės, ekologinės, socialinės ar kultūrinės reikšmės ar kritinės svarbos vertybes, darniai suderinant ūkinę veiklą su vietos ekosistemų ir biologinės įvairovės išsaugojimu;

²⁵ <https://peatlands.org/peat/peat-for-horticulture/>

- įvertinus vietos aplinkybes, vengti arba mažinti poveikį gretimoms teritorijoms, ypač tais atvejais, kai gavybos plotai ribojasi su aukštos gamtosauginės vertės teritorijomis;
- durpės gali būti naudojamos ten, kur tai būtina ir labai sunku rasti pakankamai patikimų alternatyvų aplinkai nekenksmingų, ir turinčių tokias pat vertingas savybes, kurios galėtų pakeisti durpes, pvz. augalininkystėje, sveikatinimo sektoriuje. Durpės šiuo metu yra svarbiausia ir vertingiausia auginimo terpės sudedamoji dalis, kuri užtikrina substrato stabilumą, o tai labai svarbu augalininkystėje.
- Išnaudotų durpynų plotų atstatymas - pelkėdarai palankaus hidrologinio režimo atkūrimas siekiant tolesnio ekosistemų atstatymo ar kitokio šlapio teritorijos naudojimo. Bet kuriuo atveju tai turi būti geriausias būdas, įvertinus vietos aplinkybes, teikiantis didžiausią naudą aplinkai, įskaitant klimato kaitos švelninimą. Atkūrimo priemonės gali lemti gamtos biologinių ir ekologinių vertybių padidėjimą. Ypač išgavus durpes iš degradavusių, apleistų durpynų ir juos tinkamai rekultivavus. Duomenys rodo²⁶, kad tai vienintelė galimybė neribotam laikui sukaupti anglies dioksidą, kuri yra ekonomiškai efektyvi, o bet koks dėl atkūrimo susidaręs išmetamųjų teršalų kiekis ilgainiui yra daugiau nei kompensuojamas.

Tvaraus durpynų valdymo veiksmai:

- durpynų plotų inventorizavimas nurodant naudojamus, išankstinei rekultivacijai tinkamus plotus
- išnaudotų plotų ir (arba) kitų nualintų durpynų atkūrimas juos pertvarkant ir atkuriant pelkėdarai palankų hidrologinį režimą;
- tvaraus išteklių naudojimo praktikos durpynuose skatinimas teikiant techninę pagalbą ir stiprinant gebėjimus
- durpynų išsaugojimo ir tvaraus naudojimo stebėseną ir vertinimą, švietimą ir informuotumą apie durpynų svarbą ir jų išsaugojimą didinimas.

Todėl Auginimo terpių gamintojų asociacija suvienijo savo narių jėgas tvarumo iniciatyvų vystymo link, kurių pirmasis žingsnis – asociacijos tvarumo strategijos parengimas.

---

²⁶ <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/>

METODOLOGIJA

Kuriant Auginimo terpių gamintojų įmonių asociacijos tvarumo strategiją pasitelkiama trijų sąrangų integracija: Jungtinių tautų Darnaus vystymosi tikslai (angl. SDG – Sustainable Development Goals) priskiriami Aplinkosauginio, Socialinio ir Valdysenos poveikio (angl. ESG – Environmental, Social, Governance) atitinkamoms grupėms, kurios, savo ruožtu, atspindi Europos Tvarumo Atskaitomybės Standartų (angl. ESRS – European Sustainability Reporting Standards) dedamąsias (6 lentelė).

Jungtinių Tautų Darnaus Vystymosi Tikslai²⁷ (angl. Sustainable Development Goals, SDG). Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m. ir jos 17 darnaus vystymosi tikslų (bei su jais susiję uždaviniai ir rodikliai) yra globalus planas, kaip visiems užtikrinti geresnę ir tvaresnę ateitį. Jais sprendžiami pasauliniai iššūkiai, su kuriais susiduriame, įskaitant skurdą, nelygybę, klimato kaitą, aplinkos būklės blogėjimą, taiką ir teisingumą. Dėl SDG susitarė visos 193 Jungtinių Tautų valstybės narės, be to, juose privatusis sektorius raginamas pasitelkti kūrybiškumą ir inovacijas sprendžiant darnaus vystymosi iššūkius. Įgyvendinant SDG naikinami skirtingi subjektai ir geografinės teritorijos - taip sukuriama erdvė ir galimybės naujiems būdams siekti sprendimų, be kita ko, bendradarbiaujant su įvairesniais partneriais ir grupėmis.

Aplinkosauga, socialinė sritis ir valdysena (angl. ESG) - tai trys pagrindiniai veiksniai, kuriais vertinamas įmonės ar verslo tvarumas ir poveikis visuomenei. **Aplinkos veiksniai** apima bendro organizacijos poveikio aplinkai ir galimos rizikos bei galimybių, su kuriomis ji susiduria dėl aplinkosaugos problemų, pavyzdžiui, klimato kaitos ir gamtos išteklių apsaugos priemonių, vertinimą. **Socialiniai** veiksniai susiję su tuo, kaip įmonė elgiasi su įvairiomis žmonių grupėmis - darbuotojais, tiekėjais, klientais, bendruomenės nariais ir kt. **Valdysenos** veiksmuose nagrinėjama, kaip bendrovė vykdo savo politiką, daugiausia dėmesio skiriant vidaus kontrolei ir praktikai, kad būtų laikomasi teisės aktų, geriausios pramonės praktikos ir verslo etikos.

Šalia kiekvienos šios srities strategijoje yra nustatyti ir įvardinti JT Darnaus vystymosi tikslai, prie kurių asociacijos įmonės prisideda labiausiai. Darnaus vystymosi tikslai yra universalus siekių rinkinys, nurodantis visuotinio ekonominio, socialinio ir aplinkosaugos vystymosi kryptį iki 2030 m.

Europos Tvarumo Atskaitomybės Standartai²⁸ (angl. ESRS – European Sustainability Reporting Standards) suskirstyti į aplinkosaugos, socialinės srities ir valdysenos dalis naudojami ATGA tvarumo strategijoje, kaip narių įsipareigojimų struktūros pagrindas, nepriklausomai nuo to, ar asociacijos narių įmonėms taikoma Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyva²⁹ (angl. CSRD –Corporate Sustainability Reporting Directive). Strategijoje atrinkti pagrindiniai standartai, kurie yra reikšmingi šios šakos įmonėms (ESRS E1 (Klimato kaita), ESRS E2 (Tarša), ESRS E4 (Bioįvairovė ir ekosistemos), ESRS E5 (Ištekliai ir žiedinė ekonomika), ESRS S1 (Savi darbuotojai), ESRS S3 (Paveiktos bendruomenės), ESRS G1 (Valdysena ir verslo etika)).

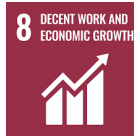
---

²⁷ <https://sdgs.un.org/goals>

²⁸ https://finance.ec.europa.eu/news/commission-adopts-european-sustainability-reporting-standards-2023-07-31_en

²⁹ https://finance.ec.europa.eu/regulation-and-supervision/financial-services-legislation/implementing-and-delegated-acts/corporate-sustainability-reporting-directive_en

6 lentelė. Sąrangų ir standartų integracija ATGA tvarumo strategijoje

ESG	E (Aplinkosauga)	S (Socialinė atsakomybė)	G (Valdysena)
SDG (Sustainable development goals)	 	 	
ESRS (European Sustainability Reporting Standards)	ESRS E1 (Klimato kaita) ESRS E2 (Tarša) ESRS E4 (Bioįvairovė ir ekosistemos) ESRS E5 (Ištekliai ir žiedinė ekonomika)	ESRS S1 (Savi darbuotojai) ESRS S3 (Paveiktos bendruomenės)	ESRS G1 (Valdysena ir verslo etika)

SDG poveikio standartai įmonėms

Rengiant tvarumo strategiją vadovaujames JT darnaus vystymosi tikslų standartais įmonėms (angl. - UN SDG Standards for enterprises³⁰, kuriuose pateikiamos gairės, kokią praktiką turėtų taikyti organizacijos, kad galėtų įvertinti ir valdyti savo darnaus vystymosi tikslų poveikį. SDG poveikio standartais siekiama pašalinti šią žinių spragą ir perkelti organizacijas nuo SDG derinimo prie SDG veiksmų - nuo mąstymo apie tvarumą kaip apie priedą prie to, ką verslas turi nuveikti, prie to, kaip tvarumo integracija versle turi būti įgyvendinama.

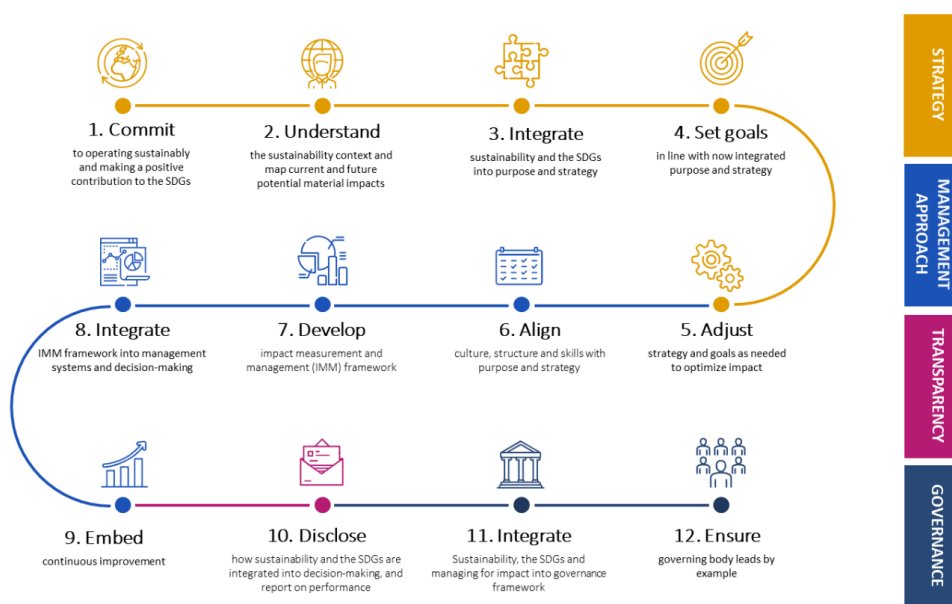
JT darnaus vystymosi tikslų standartais įmonėms padeda numatyti konkrečius žingsnius nuo tvarumo strategijos parengimo iki įveiklinimo ir atskleidimo. Šiame JT dokumente yra numatomi keturi standartai (6 pav.), bei dvylikos žingsnių procesas jiems įgyvendinti.

- 1 standartas – strategija
- 2 standartas - valdymo požiūris
- 3 standartas – skaidrumas
- 4 standartas – valdysena

³⁰ <https://sdgprivatefinance.undp.org/aligning-businesses/sdg-impact-standards/sdg-impact-standards-for-enterprises>

The 12 SDG Impact Standards for Enterprises Actions

6 pav. JT SDG poveikio standartų veiksmai įmonėms

Taigi šioje ATGA tvarumo strategijoje, vadovaujantis Jungtinių Tautų poveikio standartais įmonėms, orientuojamasi į pirmąjį standartą – tvarumo strategijos sudarymą. Pirmame standarte pateikiami 4 žingsniai: įsipareigoti, suprasti, integruoti, nustatyti konkrečius tvarumo tikslus.

7 lentelė. ATGA tvarumo strategijos žingsniai pagal JT SDG poveikio standartus įmonėms.

Įsipareigoti	Auginimo terpių gamintojų asociacija 2023 metais nusprendė įsipareigoti imtis tvarumo iniciatyvos tarp asociacijos narių ir paskyrė tam laiko ir resursų. Tam tikslui pirmiausia buvo nutarta eiti tvarumo kryptimi ir įtraukti visus asociacijos narius.
Suprasti	Norint suvienyti asociacijos narių jėgas svarbu, kad visi vienodai suprastų ne tik tvarumo svarbą, bet ir tvarumo kontekstą – sąvokas, terminus, reikšmes. Tad 2023 10 13 visuotiniame narių susirinkime buvo paskirta laiko strateginei tvarumo sesijai ir tvarumo mokymams, kurių metu buvo pateikta informacija apie pasaulines tvarumo sąrangas ir standartus, durpių pramonės tvarumo kontekstą ir organizuotos dirbtuvės, kur asociacijos nariai dalijosi idėjomis apie tvarumo kryptis, veiksmus bei galimas iniciatyvas, kurie gali turėti teigiamą poveikį tvarumo kontekste.
Integruoti	Integruoti tvarumo tikslus į strategiją. Identifikuojama esama tvarumo situacija asociacijos įmonėse, atlikus atotrūkių/poreikių analizę (2024 m. pavasaris), išskiriant reikšmingiausias sritis, susijusias su šia verslo šaka. Pasirenkami konkretūs siektini tikslai.
Nustatyti konkrečius tvarumo tikslus	Po atotrūkių analizės, kuri padėjo įvertinti esamą asociacijos narių situaciją tvarumo srityje, nustatomi Auginimo terpių gamintojų asociacijos tvarumo tikslai, bei laiko juosta, kurių bendru sutarimu numatoma siekti asociacijos narių įmonėse.

Norint įvertinti esamą tvarumo situaciją asociacijoje, 2024 m. pavasarį atlikta atotrūkių/poreikių analizė, kuri yra svarbi bet kokio tipo organizacijos veiklai. Ji leidžia įmonėms nustatyti, kur jos yra šiandien tvarumo srityje ir kur nori būti ateityje. Iš esmės atotrūkių analizė yra vertingas įrankis įvairioms verslo funkcijoms, padedantis priimti sprendimus ir palengvinantis tikslingus veiksmus, kad būtų pašalintos spragos ir pasiekti pageidaujami rezultatai. Atotrūkių analizė ypač aktuali rengiant asociacijos tvarumo strategiją, nes, skirtingai nuo vienos įmonės, narių tvarumo situacija yra nevienoda. Tad norint koordinuotai nustatyti tikslus asociacijos mastu, įmonės narės turi identifikuoti savo situaciją ir patvirtinti savo įsipareigojimus bendro tikslo siekimo link.

Šiuo atveju atlikta asociacijos narių atotrūkių analizė pagal ESRS (European Sustainability Reporting Standards) sistemą, išskiriant ATGA'į reikšmingus standartuose nurodytus elementus, skirstant juos pagal ESG (aplinkosaugos, socialinius ir valdysenos) elementus. Toks skirstymas padeda įmonėms identifikuoti, kurie aplinkosaugos, socialiniai, valdysenos elementai jau yra įdiegti įmonėse, ir kokius planuojama, ar neplanuojama diegti.

Klausimyną užpildė 8 įmonės: KLASMANN DEILMANN Šilutė, KLASMANN DEILMANN Laukėsa, KLASMANN DEILMANN Ežerėlis, LAVEKSA, REKYVA, RENAŠAS, SULINKIAI, užimančios 96% durpių gavybos asociacijos narių rinkos dalį bei auginimo terpės priedų gamintojai NAUJASIS KALCITAS.

Susisteminius gautus atsakymus sudaryta atotrūkių analizės matrica, kuri parodo, kokie aplinkosaugos, socialinės srities ir valdysenos elementai yra įgyvendinti ir kokius ketinama ar neketinama įgyvendinti. Matricoje identifikuoti atotrūkiai padėjo įvertinti esamą situaciją. Po atotrūkių identifikavimo kitas atliktas žingsnis - susidėlioti prioritetus ir nusimatyti veiksmų planą/gaires, numatant, kokie sekantys veiksmai yra planuojami atotrūkių užpildymui.

Tolesniuose skyriuose: aplinkosauga, socialiniai veiksniai ir valdysena bus pateikti atskiri atotrūkių/poreikių analizės matricos elementai ir nurodyta, kokių įsipareigojimų asociacijos nariai ketina imtis tų atotrūkių/poreikių įgyvendinimui. Strategijoje įvardijami konkretūs tvarumo tikslai, kurių bendru sutarimu numatoma siekti asociacijos narių įmonėse.

Tai pirmoji Auginimo terpės gamintojų asociacijos tvarumo strategija. 2023 metais spalio mėn. įvykusios asociacijos narių strateginės tvarumo sesijos metu buvo nutarta asociacijoje kelti siekius sumažinti kuriamus neigiamus ir padidinti teigiamus aplinkosauginius ir socialinius poveikius. Buvo nuspręsta žengti dar vieną žingsnį į priekį kuriant ateities verslą – sudaryti tvarumo strategiją. Strategija yra sprendimų priėmimo, o ne veiklos vertinimo ar ataskaitų teikimo etapo dalis. Sutelkiant dėmesį į sprendimų priėmimą, standartų taikymas yra tarpinis ir pagrindinis būsimo poveikio rezultatų rodiklis.

APLINKOSAUGA

8 lentelė. ATGA narių įsipareigojimai klimato kaitos mažinimo atžvilgiu

ESRS		Turi	Neturi	Ketina	Neketina
ERSR E1	Klimato kaita				
E1-1	Klimato poveikio mažinimo perėjimo planas	0	8	8	0
E1-2	Politikos, strategijos, susiję su klimato kaitos mažinimu ir adaptacija	1	7	8	0
E1-3	Veiksmai ir išteklių, susiję su klimato kaitos mažinimu ir adaptacijos politikų įgyvendinimu	0	0	8	0
E1-5	Energijos naudojimas ir jos struktūra (Duomenų kaupimas)	8	-	-	-

KLIMATO KAITOS MAŽINIMO PLANAS

Asociacijos įmonių tikslas parengti klimato poveikio mažinimo planą, nurodant išmetamųjų ŠESD kiekio mažinimo tikslus ir klimato kaitos švelninimo veiksmus.

Pirmas tikslas: įsivertinti ir susiskaičiuoti pagal vieną metodiką įmonių ŠESD emisijas ir inventorizuoti durpyno kloduose sukauptą anglies dydį iki 2025-12-31.

Pirmas žingsnis – įsivertinti pagal IPCC metodiką teorinius ŠESD kiekius. Antras žingsnis – inventorizuoti CO2 emisijas pagal faktinius gamybos plotus, išmatuojant šiuos rodiklius:

- gamybos laukų plotas išduotuose leidimuose, ha;
- realiai eksploatuojamas gamybos laukų plotas, ha;
- neeksploatuojamų laukų plotas, ha;
- rekultivuotas ar atkuriamas laukų plotas, ha.

Vertinant ŠESD emisijas labai svarbu įvertinti ne tik eksploatuojamų durpynų plotus, bet ir gamybos ciklą, kurio skirtinguose etapuose emisijos išsiskiria nevienodai. Todėl atkreiptinas dėmesys į skirtinguose etapuose vykstantį aplinkosauginį poveikį. Gamybos ciklą durpių plote sudaro trys etapai³¹:

1) Rengiantis durpių gavybai konversija pradedama, įrengiant nusausinimo tinklą kuris leidžia vandeniui nutekėti iš teritorijos. Pradėjus kristi gruntiniam vandeniui, pašalinama ir sunaikinama paviršinė biomasė, įskaitant visus medžius ar krūmus ir gyvąjį klodą dengiantį augmenijos sluoksnį. Šis etapas gali trukti kelerius metus. Durpių gavybos plotai taip pat įrengiami anksčiau kitiems tikslams nusausintuose plotuose. Paprastai tam reikia tik šiek tiek pagerinti arba patikslinti drenažo schemą. Pagrindinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų srautas šiame procese yra CO2 emisija dėl biomasės pašalinimo ir nusausintų durpių irimo.

2) Gavyba: durpių paviršius džiovinamas, vėliau ore išdžiūvusios durpių dalelės surenkamos ir išvežamos iš vietovės į sandėlius tolesniam apdirbimui, pakavimui ir transportavimui. Durpių gavyba gali tęstis 20-50 ir daugiau metų, kol bus išnaudotas ekonomiškai pagrįstas durpių kiekis, paliekant reglamentuotą, telkinio

³¹ [CSPMA_ISR_Report_2014_web_LW.pdf \(tourbehorticole.com\)](#)

rekultivavimui privalomąjį priedugnio sluoksnį. Šiame etape daugiausia šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetama dėl durpių irimo tiek vietoje (nusaustas, atidengtas klodas), tiek už jos ribų (durpės išgaunamos ir naudojamos kitur).

3) Eksploatacijos pabaiga. Durpyno eksploatacija nutraukiama, kai durpių gavyba iš telkinio nebėra pelninga. Jeigu durpynai paliekami atviri, skaidantis likusiems neužmirkusiems durpynams, organinių medžiagų oksidacijos metu išsiskiria tiesioginės CO₂ emisijos. Pasibaigus gamybos ciklui ir durpyną sėkmingai rekultivavus bei atkūrus, vietovėje gali būti atstatyti ŠESD srutai, artimi buvusiems iki eksploatacijos pradžios.

Taigi apibendrinant – visgi pradinis ir svarbiausias etapas norint numatyti poveikio aplinkai mažinimo tikslus ir priemones – įvertinti realų, o ne nominalų poveikį aplinkai. Šiuo atveju – kokios yra realios, konkrečioje geografinėje vietoje, pagal konkrečius durpynų plotus išmetamos ŠESD emisijos. Taip pat įvertinant emisijų pokytį sąsajoje su gamybos ciklu konkrečiame durpių telkinyje. Tik įvertinus faktines emisijas galima nusimatyti jų mažinimo kiekius, etapus, priemones ir investicijas bei susidaryti pertvarkos planą nurodant konkrečius veiksmus ir išteklius.

POLITIKOS, STRATEGIJOS, SUSIJUSIOS SU KLIMATO KAITOS MAŽINIMU IR ADAPTACIJA

Asociacijos įmonės įsipareigoja parengti klimato kaitos mažinimo strategijas – politikas nurodant, ar ir kaip jų strategijos/politikos susiję su šiomis sritimis: a) klimato kaitos švelninimu; b) prisitaikymu prie klimato kaitos; c) energijos vartojimo efektyvumu; d) atsinaujinančiųjų išteklių energijos diegimu ir pan. ir jas taikyti savo veikloje.

Klimato kaitos mažinimo strategijų parengimui vykdomi/planuojami vykdyti tokie žingsniai:

- A) Asociacijos įmonės šios strategijos rėmuose įsipareigoja numatytu laiku iki 2030 metų pasirengti politikas/strategijas, susijusias su klimato kaitos mažinimu ar adaptacija
- B) Planuojamas susitikimas su Aplinkos Ministerija, Geologijos Tarnyba dėl įstatyminės bazės keitimo dėl rekultivacijos dalimis. Rekultivacija dalimis leistų sumažinti ŠESD emisijas iš jau atidengtų, bet nebeeksploatuojamų laukų. Tai galima būtų padaryti nelaukiant, kol bus visiškai išeksploatuotas visas telkinys, taip sumažinant CO₂ išmetimą. Be to, šis procesas sudarytų palankias sąlygas greičiau atsirasti buveinėms, kurios skatina biologinę įvairovę.
- C) Bendradarbiavimas su aplinkosauginėmis organizacijomis, universitetais, mokslininkais prisidedant prie vykdomų tyrimų, pelkių atkūrimo projektų.

KONKRETŪS VEIKSMAI,

Asociacijos įmonės įsipareigoja parengti konkrečių veiksmų planus, susijusius su politikomis, strategijomis, susijusiomis su klimato kaitos mažinimu ir adaptacija, kuriuose atskleis savo klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos veiksmus ir jiems įgyvendinti skirtus išteklius.

ATGA numatytą ŠESD kiekį ir CO₂ emisijas numato mažinti šiais veiksmais:

- A) Išankstinė išeksploatuotų gavybos laukų rekultivacija dalimis, nelaukiant viso leidime numatyto gavybos ploto eksploatacijos pabaigos.

Rekultivuojant laukus iškart po gavybos užbaigimo tam tikroje vietoje, galima greičiau atkurti pelkės vandens lygį ir augaliją, kuri prisideda prie anglies kaupimo. Tai sumažina emisijas, kurios išsiskiria iš paliktų sausų durpių laukų, nes drėgnoje aplinkoje durpių skaidymasis sulėtėja. Dalinis rekultivavimas leidžia palaipsniui grąžinti natūralią ekosistemą, nes augalai, gyvūnai ir mikroorganizmai gali greičiau sugrįžti į rekultivuotas vietas. Tai sumažina ilgalaikį biologinės įvairovės praradimą, kurį sukelia durpių gavyba. Sausi ir palikti durpių laukai yra jautrūs vėjo bei vandens erozijai, kas gali sukelti anglies ir mineralinių dalelių patekimą į aplinką.

Dalinis rekultivavimas padeda stabilizuoti dirvožemį ir sumažinti šią riziką. Vykdamas rekultivaciją dalimis, galima kaupti patirtį ir tobulinti metodus, pritaikant juos pagal vietines sąlygas. Tai leidžia efektyviau planuoti likusių laukų rekultivaciją ir užtikrinti, kad atkūrimo darbai būtų maksimaliai veiksmingi. Rekultivuoti laukus dalimis yra naudinga ne tik ekologiniu, bet ir socialiniu aspektu. Kai kurios rekultivuotos teritorijos gali būti pritaikytos rekreacijai, švietimui, ar net žemės ūkio ar miškų naudojimui.

- B) Alternatyvių medžiagų paieška ir naudojimas gaminant auginimo terpes. Alternatyvių medžiagų, kaip *medžio pluoštas, perlitas, kokosų pluoštas, žievės kompostas ar sapropelis* naudojimas auginimo terpių gamyboje, durpių kiekį sumažina galutiniame produkte (substrate).

Atkreiptinas dėmesys į alternatyvių medžiagų naudojimą auginimo terpės gamybai. Dėl tvarumo priežasčių yra daيروasi alternatyvų, kurios galėtų pakeisti dalį durpių auginimo terpėje. Tačiau susiduriama su iššūkiu, kad pakaitalai turi atitikti ne tik auginimo terpei reikalingas absorbcines, fizines ir chemines savybes, bet ir aplinkosauginius reikalavimus. Dėl savo unikalios sudėties ir savybių visiškai pakeisti durpių auginimo terpėje nėra įmanoma. Tačiau ir aplinkosauginiu požiūriu susiduriama su faktu, kad iš esmės nėra visiškai tvarios alternatyvos, kuria galėtume keisti durpes auginimo terpėje. Žemiau pateikiamos kai kurių populiariausių alternatyvų savybių bei aplinkosauginių aspektų vertinimas.

Medžio pluoštas gaminamas iš medienos atliekų, todėl yra atsinaujinanti ir tvari žaliava. Biologiškai skaidomas ir dažnai maišomas su kitomis medžiagomis siekiant pagerinti auginimo terpės struktūrą. Tačiau reiktų įvertinti, ar iš tiesų ši žaliava spėja atsinaujinti per tam tikrą laiko tarpą, kiek medžio pluošto gamyba reikalauja energijos, o kai kuriuose regionuose mediena gali būti kertama neatsakingai, kas mažina šio produkto tvarumą. Medienos pluoštas dažnai stabilizuojamas arba apdorojamas cheminėmis medžiagomis, siekiant pagerinti jo struktūrą ir ilgaamžiškumą. Auginimo terpės kokybės požiūriu - ne visuomet sulaukiama tiek vandens kaip durpės.

Perlitas yra gaminamas iš natūralios vulkaninės uolienos, kuri susidaro, kai magma greitai atvėsta ir sukietėja, išlaikydama didelį vandens kiekį. Pagrindinis perlito šaltinis yra vulkaninės kilmės stiklinė medžiaga, vadinama perlitine uoliena. Perlitas yra viena lengviausių auginimo terpės papildų medžiagų, greitai sugeria daug vandens, bet taip pat greitai jį atiduoda į aplinką. Perlitas kaip auginimo terpės priedas naudojamas dėl to, kad pagerina oro pritekėjimą augalų šaknims bei padeda sulaukyti vandenį. Aplinkosauginiu požiūriu perlito gavyba reikalauja intensyvaus žemės kasinėjimo, kuris gali pažeisti natūralią aplinką, o jo apdorojimui būtina labai aukšta temperatūra (800-900 °C), kas reikalauja daug energijos ir prisideda prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo. Taip pat reikia įvertinti transportavimo metu patiriamas CO₂ emisijas. Be to, nors perlitas nėra greitai išsenkantis, jis yra neatsinaujinantis išteklius, todėl jo naudojimas ilgalaikėje perspektyvoje yra ribotas.

Kokoso pluoštas gaunamas iš kokosų lukštų. Kokoso pluošto produktai daugiausia importuojami iš Šri Lankos, Indijos, Filipinų. Todėl reiktų papildomai apskaičiuoti tikrąjį anglies dvideginio pėdsaką, susijusį su transportavimu ir gabenimu. Atsižvelgiant į tai, kad tai yra atliekos (iš kokosų pramonės), o ne specialiai sodininkystės sektoriui pagamintas produktas, jo fizinės, cheminės ir biologinės savybės ne visada yra palankios ir gali būti labai netolygios. Neperdirbtame kokoso plauše yra daug druskos, daugiausia kalio ir natrio chlorido. Siekiant sumažinti šių elementų kiekį produktuose, medžiagos plaunamos ir skalaujamos, tam ne tik sunaudojant daug vandens, bet neretai užteršiant gruntinius vandenius. Kokoso pluošto dulkėse gali būti gyvybingų piktžolių sėklų, kurios ne tik greitai išplinta, bet ir perneša augalų ligų sukėlėjus. Kai kuriais atvejais kokosų pluošto dulkės yra garinamos, kad būtų pašalintos piktžolės, taip vėl naudojant vandenį ir energiją. Kokoso pluoštas dažnai gaminamas tose vietose, kur anksčiau augo atogrąžų miškai, kol jie buvo sunaikinti auginant kokosus. Taigi, palyginti su atsakingai išgautomis durpėmis, jos ne visada gali būti aiškus pasirinkimas.

Kalbant apie fizines auginimo terpės savybes, vandens absorbcijos požiūriu durpės gali sulaukyti 10-20 kartų daugiau vandens nei jų sausas svoris, o kokoso pluoštas sulauki tik apie 8-9 kartus daugiau vandens nei jo sausas svoris. Todėl kokosinius substratus gali tekti laistyti dažniau nei durpių.

Sapropelis – tai natūrali organinė-mineralinė medžiaga, susidaranti gėlo vandens telkinių dugne dėl ilgalaikio augalinės ir gyvūninės kilmės likučių irimo. Jis dažnai naudojamas kaip dirvožemio priedas arba alternatyva durpėms. Sapropelis pasižymi aukštu maistinių medžiagų kiekiu – jame gausu humuso, azoto, fosforo, kalio ir kitų mikroelementų, reikalingų augalų augimui. Jo sudėtį daugiausia sudaro organinės medžiagos, kurių koncentracija gali siekti 40–90 %, todėl jis puikiai gerina dirvožemio struktūrą ir derlingumą. Dėl poringos struktūros sapropelis sugeba sugerti ir ilgai išlaikyti didelį kiekį vandens, o tai naudinga augalams drėgnesnėmis sąlygomis.

Visgi sapropelio gavyba taip pat turi ir neigiamą poveikį aplinkai, ypač ežerų ekosistemoms. Kasant sapropelį, pažeidžiama vandens telkinių dugno augalija, gyvūnų buveinės ir trikdoma ekosistemų pusiausvyra. Be to, biologinės įvairovės praradimas yra didelė problema, nes intensyvus kasimas sunaikina jautrias ekosistemas, ypač mažesniuose telkiniuose. Gavybos metu atskleidžiami giluminiai organiniai sluoksniai, kurių skaidymasis gali išskirti anglies dioksidą, taip prisidedant prie klimato kaitos. Sapropelio formavimasis yra lėtas procesas, trunkantis tūkstančius metų, todėl jis nėra greitai atsinaujinantis išteklius, o jo intensyvi gavyba gresia išsekimo. Papildomai, sapropelis yra labai drėgnas, todėl jį reikia džiovinti ir transportuoti, kas reikalauja daug energijos ir padidina jo anglies pėdsaką.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad durpių alternatyvų naudojimas auginimo terpės gamyboje nėra vienareikšmis ir aplinkai nekenksmingas sprendimas. Daugelis alternatyvų, tokių kaip kokoso pluoštas, ar perlitas yra importuojamos, kas prisideda prie anglies dvideginio emisijos. Kai kurios alternatyvos, kaip perlitas ar sapropelis, yra neatsinaujinantys, arba itin lėtai atsinaujinantys išteklių, o jų gavyba daro neigiamą poveikį aplinkai. Kai kurios alternatyvos nėra universalios dėl skirtingų biologinių ir cheminių savybių, todėl jų pritaikymas auginimo terpei sukelia tam tikrų iššūkių.

- C) Numatomos investicijos perėjimo plano įgyvendinimui skiriamos moksliniams tyrimams, kurie padės įvertinti alternatyvių medžiagų naudojimo poveikį aplinkai ir užtikrinti optimalias sąlygas augalo auginimui. Numatytas finansavimas bendram Skandinavijos ir Baltijos šalių projektui, Peat Alliance kurį sudaro keturi tyrimai ir numatyta 240 tūkst. Eur. finansavimo suma keturiems prioritetiniams projektams, kurie bus tęsiami iki 2029 m.
- D) Dalyvavimas ir finansavimas aplinkosauginių organizacijų vykdomuose pelkių atkūrimo projektuose.
- E) ATGA įmonės numatė visiškai atsisakyti nuo 2023 m. išgauti durpes energetikai, kas leidžia sumažinti išleidžiamą CO₂ kiekį, kadangi neišgautas kiekis nebus sudegintas ir taip išvengiama papildomo pridėtinio CO₂ išmetimo.
- F) Asociacijos įmonės investuoja į atsinaujinančių technologijų diegimą, saulės, vėjo energetiką.

ENERGIJOS NAUDOJIMAS IR JOS STRUKTŪRA

- A) Įmonės seka ir kaupia energijos suvartojimą savo vykdomoje veikloje (šilumos energija, elektros energijos suvartojimas, kuro suvartojimas) vykdo sąnaudų analizę.
- B) Energijos vartojimo efektyvumas sekamas ir vertinamas asociacijos narių įmonėse, pagal nustatytas technikos naudojimo tvarkas, naudojant išmaniąsias technologijas, technikos gesinimas pertraukų metu, efektyviai naudojant kurą, aprašytus darbo procesus. Vis daugiau elektros energijos naudojama iš atsinaujinančių energijos šaltinių.
- C) Daugelis asociacijos įmonių turi pasirengtą energijos sąnaudų analizę, gautos įžvalgos ir rekomendacijos sąnaudų mažinimui (Energetinio audito ataskaita). 5 asociacijos įmonės turi energetinio audito išvadas, kitos įmonės skatinamos įsipareigoti atlikti energijos sąnaudų analizę.

9 lentelė. ATGA narių įsipareigojimai taršos mažinimo atžvilgiu

ERSR E2	Tarša	Turi	Neturi	Ketina	Neketina
E2-1	Politikos, susiję su tarša	1	7	8	0
E2-2	Veiksmai ir ištekliai, susiję su tarša	0	8	8	0
E2-4	Oro, vandens ir dirvožemio tarša	3-oro; 1 – visas 3 pozicijas; 1 – dirvožemio, 2- vandens	3	8	0

POLITIKOS, SUSIJĘ SU TARŠA

Asociacijos nariai įsipareigoja pasirengti taršos mažinimo politiką, kad valdytų savo reikšmingą poveikį, rizikas ir galimybes, susijusias su taršos prevencija ir kontrole.

Asociacijos įmonės, atsižvelgiant į veiklos pobūdį, įsipareigoja nustatyti į aplinką (oras, vanduo, dirvožemis) išmetamų taršalų šaltinius ir, esant reikalui, vykdyti nustatyto taršos šaltinio poveikio aplinkai monitoringą, numatyti taršos mažinimo priemones, jeigu tokios yra įmanomos.

4 gavybos vietose (40% gavybos įmonių) stebima iš durpių telkinių ištekiančio vandens kokybė. Vandens kokybinių rodiklių tyrimai atliekami sertifikuotose laboratorijose.

Paviršinės nuotekos tvarkomos jų išleidimo vietose įrengiant valymo įrenginius - 4 (40%) gavybos ir perdirbimo vietose.

Įmonės įsipareigoja vengti incidentų ir avarinių situacijų, vertinti įvairaus masto buvusių bei galimų avarinių situacijų pasekmes, numatyti prevencines bei galimo poveikio žmonėms ir aplinkai kontrolės ir ribojimo priemones. Pvz. yra parengti veiksnių kilus gaisrui planai, numatant konkrečių darbuotojų atsakomybes, veiksmus ir technines priemones (mechanizmai, įranga, kt.) prevencijai ir veiksams atlikti. Vykdomi gaisrinės saugos simuliaciniai ir „stalo“ mokymai.

Siekiant mažinti dulketumą, palaidos durpės transportuojamos dengtomis autotransporto priemonėmis, krovos darbai stabdomi vėjo greičiui pasiekus 10 m/sec – 4 gavybos vietose (40% gavybos įmonių).

Asociacijos įmonės įsipareigoja atsakingai rūšiuoti, sandėliuoti įvairias veikloje susidarancias atliekas ir perduoti jas tik licenzijuotiems atliekų tvarkytojams ar surinkėjams, pirmenybę teikiant tiems, kurie atliekas panaudoja perdirbimui. Tuo prisidedame prie didesnio atliekų perdirbimo ir mažesnio jų šalinimo sąvartynuose, skatiname perėjimą prie tvaresnio atliekų tvarkymo modelio.

VEIKSMAI IR IŠTEKLIAI, SUSIJĘ SU TARŠA.

Esamos situacijos analizė atskleidė, kad asociacijos įmonės neturi pasirengę atskirų dokumentų, kuriuose nurodytų, kokių pagrindinių veiksnių imtasi ir planuojama imtis siekiant įgyvendinti taršos politikos tikslus ir uždavinius. Tačiau visos auginimo terpės gamybos ir viena priedų gaminimo įmonė ketina parengti veiksnių ir išteklių, susijusių su tarša planą.

ORO, VANDENS, DIRVOŽEMIO TARŠA:

Esamos situacijos analizė parodė, kad viena asociacijos įmonė turi įsivertinusi oro, vandens ir dirvožemio taršą. Likusios įmonės įsivertinę atskirus elementus. Tačiau visos ATGA įmonės įsipareigojo įsivertinti taršą visose trijose pozicijose: oro, vandens ir dirvožemio.

10 lentelė. ATGA narių įsipareigojimai bioįvairovės ir ekosistemų poveikio atžvilgiu

		Turi	Neturi	Ketina	Neketina
ERSR E4	Bioįvairovės ir ekosistemos poveikio vertinimo sistema	5	3	6	2

BIOĮVAIROVĖ: Asociacijos įmonės įsipareigoja įvertinus poveikį bioįvairovei ir ekosistemoms nurodyti veiksmus, kurių bus imtasi siekiant išvengti reikšmingo neigiamo faktinio ar galimo poveikio arba jį sušvelninti ir apsaugoti bei atkurti biologinę įvairovę ir ekosistemas, taip pat siekiant valdyti rizikas ir galimybes, ir tokių veiksmų rezultatus

Terminas biologinė įvairovė vartojamas apibūdinti visos gyvybės Žemėje, įskaitant visus augalus ir gyvūnus bei juos palaikančias ekosistemas, įvairovei apibūdinti. Šlapynės ir pelkynai palaiko turtingą ir unikalį buveinių ir rūšių įvairovę visame pasaulyje.

Šlapynių ir pelkių biologinės įvairovės nykimą lemia šie veiksniai: buveinių nykimas, invazinės svetimžemės rūšys, pernelyg intensyvus naudojimas žemės ūkyje, miškininkystėje ir durpių gavybos tikslais, tarša maistinėmis medžiagomis ir klimato kaita.

Gyvybingų šlapynių ir pelkių ekosistemų atkūrimu siekiame gamtos pusiausvyros atstatymo, ilgalaikėje perspektyvoje gaunant iš to visokeriopą naudą ir žmonėms, ir gamtai plačiąja prasme bei klimatui. Neabejotina pelkių ir šlapynių įtaka švelninant sausrų poveikį, mažinant potvynių riziką, valant orą ir vandenį, mažinant gaisrų tikimybę bei teikiant įvairias socialines paslaugas.

Istoriškai durpynai buvo laikomi nederlinga žeme ir nusausinami. Durpių gavyba yra viena iš svarbiausių pelkių degradacijos priežasčių, po sausavimo miškininkystės ir žemės ūkio tikslais. Gavyba taip pat daro didelį poveikį klimatui, hidrologijai ir biologinei įvairovei. Dauguma asociacijos narių eksploatuojamų telkinių buvo nusausinti ir įrengti laikotarpyje nuo 1915 iki 1975 metų. Todėl biologinė įvairovė buvo paveikta ir sunaikinta mažiausiai prieš 50 metų, o kai kur ir prieš 110 metų.

Nutraukus durpių gavybą, galimi įvairūs tolesnio naudojimo būdai. Aktyvios atkūrimo priemonės pagreitina augalijos atsikūrimą apleistuose durpių plotuose, sumažina išmetamų ŠESD kiekį ir neigiamą poveikį vandens sistemoms.

Todėl asociacijos narės įvykdė/vykdo durpynų atkūrimo aplinkosauginius projektus:

- Novaraisčio draustinis;
- Aukštumos pelkės atkūrimo projektas;
- Įrengtas kiminių auginimo laukas Aukštumos telkinio dalyje (tarptautinio projekto „CO2 emisijų sumažinimas atkuriant nusausintus ir degraduojančius durpynus Šiaurės Europos lygumoje“ dalis) kartu su Pelkių atkūrimo fondu ;
- Eksperimentiniai pelkinių augalų įkurdinimo projektai išeksploatuotuose durpyno plotuose Ežerėlio telkinyje kartu su Pelkių atkūrimo fondu ;
- 2024m. UAB Klasmann-Deilmann Laukėsa pasirašė ilgalaikio bendradarbiavimo susitarimą su Tauragės rajono savivaldybe, kuriuo palaiko savivaldybės siekį tapti klimatui neutralia ir sutinka bendradarbiauti įgyvendinant Tauragės rajono savivaldybės klimato neutralumo strategijos iki 2030 m. priemones pažeistų pelkių plotų rekultivavimo srityje.
- Dalinė Sulinkių pelkės telkinio rekultivacija;
- Rėkyvos ežero nusausinimo sistemos užtvėnkimas ir kt.

11 lentelė. ATGA narių įsipareigojimai išteklių ir žiedinės ekonomikos atžvilgiu

		Turi	Neturi	Ketina	Neketina
ERSR E5	Ištekliai ir žiedinė ekonomika	4	4	7	1

ESRS E5 IŠTEKLIAI IR ŽIEDINĖ EKONOMIKA: Numatyti reikšmingą teigiamą ir neigiamą poveikį, kurį įmonės daro arba potencialiai gali daryti išteklių naudojimui, įskaitant efektyvų išteklių naudojimą, vengimą išseikvoti išteklius, tvarią atsinaujinančiųjų išteklių gavybą ir naudojimą.

Produkto žiediškumas: panaudota auginimo terpė nėra išmetama, bet įterpiama į dirvą ir toliau naudojama kaip dirvožemio gerinimo priemonė auginimui, naudojama kompostavimui kitose įmonėse.

Priduodant pakuotes ir kitas atliekas pirmenybė teikiama antriam panaudojimui.

12 lentelė. Pakuotės atliekų panaudojimas perdirbimui.

Pakuotės atliekų panaudojimas perdirbimui	2025 m.	2030 m.
Popierinė	50 %	70%
Plastikinė	30 %	50%
Medinė	20 %	30%

SOCIALINIAI VEIKSNIAI

13 lentelė. ATGA narių įsipareigojimai savos darbo jėgos atžvilgiu

ESRS	Sava darbo jėga	Turi	Neturi	Ketina	Neketina
S1-1	Įmonių politikos, susijusios su savais darbuotojais				
S1-9	Įvairovės rodikliai	6	2	8	0

SAVA DARBO JĖGA. Politikoje paaiškinamas bendras požiūris, kuriuo įmonė vadovaujasi siekdama nustatyti ir valdyti bet kokią reikšmingą faktinį ir galimą poveikį sava darbo jėgai, susijusį su šiais socialiniais veiksniais ar klausimais, įskaitant žmogaus teises: (a) darbo sąlygomis, (b) vienodu požiūriu ir lygiomis galimybėmis visiems

Asociacijos įmonės siekia užtikrinti saugias darbo sąlygas darbuotojams bei lankytojams, rūpintis darbuotojų sveikata ir gerove, iškilus incidentams suteikti visapusišką pagalbą ir, kiek įmanoma, sumažinti profesinę riziką.

Dauguma asociacijos įmonių turi įvairovės rodiklius, likusios įsipareigoja juos pateikti. Reikia pažymėti, kad dėl darbo specifikos ne visose pozicijose galima tikėtis lyčių balanso, tačiau įmonės įsipareigoja parengti ir taikyti lyčių lygybės ir nediskriminavimo kitais pagrindais principus.

14 lentelė. ATGA narių įsipareigojimai paveiktų bendruomenių atžvilgiu

ESRS S3	Paveiktos bendruomenės	Turi	Neturi	Ketina	Neketina
S3-1	Politikos, susiję su paveiktomis bendruomenėmis	0	7	1	-
S3-2	Bendradarbiavimo su paveiktomis bendruomenėmis dėl poveikio procesai	5	2	1	-

PAVEIKTOS BENDRUOMENĖS:

Asociacijos nariai nurodo reikšmingą teigiamą ir neigiamą poveikį paveikiamoms bendruomenėms, susijusį su pačių įmonių operacijomis srityse, kuriose poveikis yra labiausiai tikėtinas ir stiprus;

Asociacijos nariai įsipareigoja pasirengti suinteresuotų, paveiktų šalių, bendruomenių politiką ir ją taikyti savo veikloje, paruošti instrukcijas dėl poveikio bendruomenėms, kokį poveikį daro įmonės veikla ir vykdomi procesai apskritai. Esant tam tikroms oro sąlygoms, įmonės transportas ar transporto srautų poveikis bendruomenėms, saugumas, gaisro pavojus, triukšmas, jei dirbama su technika, dienos metu, jei dirbama pamainomis, numatyti priemonės pavojingų veiksmų mažinimui, darbų stabdymas esant dideliame vėjui dėl dulkėtumo ir gaisro pavojaus, aprašyti instrukcijose ir jų laikytis.

Įsipareigojama nurodyti visus veiksmus, kurių imtasi siekiant išvengti faktinio arba galimo neigiamo poveikio, jį sušvelninti arba ištaisyti, taip pat reaguoti į rizikas ir galimybes, ir tokių veiksmų rezultatus;

VALDYSENA

15 lentelė. ATGA narių įsipareigojimai valdysenos atžvilgiu

ERSR G1	Valdysena	Turi	Neturi	Ketina	Neketina
G1-1	Įmonių kultūra ir verslo etikos politika	5	3	3	-
G1-2	Ryšų su tiekėjais valdymas	5	3	2	1
G1-3	Korupcijos prevencija	5	3	4	-

ĮMONĖS KULTŪRA IR VERSLO ETIKA: Asociacijos Įmonės, kurios iki šiol neturi įmonių kultūros ir etikos politikos, ketina atskleisti savo su verslo etikos klausimais susijusių politiką ir tai, kaip jos skatina savo įmonės kultūrą

RYŠIŲ SU TIEKĖJ AIS VALDYMAS: Asociacijos Įmonės, kurios iki šiol neturi ryšių su tiekėjais valdymo nuostatų, ketina parengti informaciją apie savo santykių su tiekėjais valdymą ir poveikį savo tiekimo grandinei

KORUPCIJOS PREVENCIJA: Asociacijos Įmonės, kurios iki šiol neturi korupcijos prevencijos aprašų, įsipareigoja parengti informaciją apie savo sistemą, kuria siekiama užkirsti kelią su korupcija ir kyšininkavimu susijusiems įtarimams ar incidentams, juos aptikti, tirti ir į juos reaguoti, įskaitant susijusį mokymą.

ŽVILGSNIS Į PRIEKĮ

Darnaus vystymosi kontekstas yra dinamiškas ir nuolat kintantis. Be to, rinkdami duomenis ir stebėdami savo poveikio rezultatus, sužinosime, kas veikia gerai, ką reikia tobulinti ir kas neveikia. Ankstesniame skyriuje buvo detaliai išvardintos reikšmingos sritys ir ATGA įmonių ketinimai surinkti, parengti reikiamą informaciją, politikas, strategijas ir nusimatyti veiksmų planus pagal atitinkamas ESG kategorijas. Žemiau pateikiama ATGA įmonių įsipareigojimų laiko juosta, kadangi ne visos įmonės vienodu laiku gali įsipareigoti imtis vienokių ar kitokių veiksmų. „V“ simboliu pažymima iki kurio nurodyto laikotarpio įmonės ketina atlikti tam tikrus veiksmus.

16 lentelė. ATGA įmonių įsipareigojimų laiko juosta

ESRS		Iki 2026	Iki 2028	Iki 2030	Pastabos
ESRS E1	Klimato kaita:				
E1-2	Politikos, strategijos, susiję su klimato kaitos mažinimu ir adaptacija	VVV	VVV	VV	
E1-3	Veiksmų ir išteklių susijusių su klimato kaitos mažinimo ir adaptacijos politikų įgyvendinimu, planas.	VVV	VV	VVV	
	Planuojamos investicijos, klimato kaitos poveikio mažinimui, EUR	30.000 300.000	30.000 300.000	15.000 30.000 300.000	Laveksa Rėkyva Naujasis Kalcitas
E1-5	Energijos naudojimas ir jos struktūra (Duomenų kaupimas-energetinių sąnaudų analizė)	VVVVVV	VV		
ESRS E2	Tarša				
E2-1	Politikos, susiję su tarša	VVVV	VV	VV	
E2-2	Veiksmų ir išteklių, susijusių su tarša, planas	VVVV	VV	VV	
ESRS E4	Bioįvairovės ir ekosistemos poveikio vertinimo sistema	VVV	V	VVV	Naujasis Kalcitas: neaktualu
	Sąrašas rekultivuotų, atkurtų durpynų, įvykdytų aplinkosauginių projektų	Novaraisčio draustinis; Aukštumalos pelkės atkūrimo projektas; Įrengtas kiminų auginimo laukas Aukštumalos telkinio dalyje (tarptautinio projekto „CO2 emisijų sumažinimas atkuriant nusausintus ir degraduojančius durpynus Šiaurės Europos lygumoje“ dalis); Eksperimentiniai pelkinių augalų įkurdinimo projektai išeksplloatuotuose durpyno plotuose Ežerėlio telkinyje;			

		<p>2024m. UAB Klasmann-Deilmann Laukėsa pasirašė ilgalaikio bendradarbiavimo susitarimą su Tauragės rajono savivaldybe, kuriuo palaiko savivaldybės siekį tapti klimatui neutralia ir sutinka bendradarbiauti įgyvendinant Tauragės rajono savivaldybės klimato neutralumo strategijos iki 2030 m. priemones pažeistų pelkių plotų rekultivavimo srityje;</p> <p>Dalinė Sulinkių pelkės telkinio rekultivacija;</p> <p>Rėkyvos ežero nusausinimo sistemos užtvėnkimas.</p>			
ESRS S1	Sava darbo jėga	Iki 2026	Iki 2028	Iki 2030	Pastabos
S1-1	Įmonių politikos, susijusios su savais darbuotojais	VVVVVV	VV		
S1-9	Įvairovės rodikliai	VVVVVV	VV		
ESRS S3	Paveiktos bendruomenės				
S3-1	Politikos, susiję su paveiktomis bendruomenėmis	VVVVV	V	V	Naujasis Kalcitas: neaktualu
	Esami/būsiami bendruomenių rėmimo projektai	<p>Klasmann Deilmann:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mažosios Lietuvos saugomų teritorijų direkcija: Aukštumalos pažintinio tako apžvalgos bokštelio remonto darbai. 2024 m. 2. Krepšinio komanda VĮ Šilutes sportas, VŠĮ Skvošo lyga 3. Remiamas boksininkas E.Zaremba 4. Marijampolės socialinės paramos centras 5. Parama bendruomenių veiklai ir renginiams Kauno, Marijampolės, Tauragės, Šilutės raj <p>Sulinkiai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Šiaulėnų miesto švenčių rėmimas 2. Radviliškio miestui parama želdinių atnaujinimui <p>Laveksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rudiškių seniūnija 2. Jurdaičių socialinės globos namai 3. Skaisgyrio seniūnija <p>Renavo durpynas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Miesto švenčių (Mažeikiuose, Sedoje) rėmimas finansiškai (kasmet nuo durpyno įsigijimo) 2. Nesusiję su konkrečiomis bendruomenėmis šalia durpyno, bet remiame Raudonąjį kryžių, taip pat kaip įmonė teikiame paramą Ukrainos kariams nuo 2022 m. <p>Rėkyva:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Darbo vietų suteikimas aplinkinių bendruomenių gyventojams 2. Bendruomenių švenčių rėmimas 3. Bendruomenių teritorijų apželdinimo rėmimas 4. Edukacinės programos aplinkinių bendruomenių gyventojams 			

Strategijos ir tikslų nustatymas, kaip teigiama Įmonėms skirtuose darnaus vystymosi tikslų standartuose, nėra vienkartinis uždavinys - jis bus periodiškai peržiūrimas ir atitinkamai atnaujinamas, įskaitant nukrypimų nuo

laukiamo rezultato / poveikio rezultatų įvertinimą, nenumatytų teigiamų ar neigiamų rezultatų / poveikio pripažinimą ir galimą poreikį koreguoti ateities planus. Todėl ATGA tvarumo strategijos parengimas yra tik pirmas, bet tvirtas žingsnis, kuris paskatins planų peržiūrą ir atnaujinimą pagal poreikį, reguliarių durpynų išsaugojimo ir tausaus naudojimo praktikų dalijimąsi tarp narių, bei valdymo strategijų, skirtų reaguoti į durpynų sąlygų pokyčius, įgyvendinimas. Šis procesas sukuria sistemingą grįžtamąjį ryšį, tarp asociacijos narių, kuris padeda nuolat tobulinti poveikio praktiką ir rezultatus

IŠVADOS

Lūžio taškas. Šią pirmąją ATGA strategiją galima drąsiai vadinti lūžio tašku ir atviru žvilgsniu situacijai į akis. Veikiant tradiciškai netvariu laikomame sektoriuje labai svarbu neignoruoti poveikio aplinkai, o atvirai priimti situaciją, įvertinti, kokie yra neigiami poveikiai ir ieškoti gal ne visuomet patogių, bet būtinų sprendimų situacijai pakeisti. Tvarumo klausimas vienoje įmonėje yra aiškiai apibrėžtas jos investuotojų ir vadovų nuostatų. Tačiau priimti iššūkį parengti tvarumo strategiją asociacijos lygmenyje, pirmą kartą sutelkiant asociacijos įmonių pajėgas yra tvirtas ir ryžtingas žingsnis tvarumo kelionės link.

ATGA pradėta struktūrizuota pradinių asociacijos narių duomenų rinkimo iniciatyva labai svarbi siekiant nustatyti tvirtą atskaitos tašką, kurį būtų galima naudoti pažangai vertinti laikui bėgant. Šie duomenys yra tvarumo strategijos pagrindas, leidžiantis įmonėms nustatyti realius ir išmatuojamus tikslus, stebėti veiklos rezultatus ir prireikus koreguoti savo požiūrį. Nustačius atskaitos tašką ir priėmus vieningą duomenų rinkimo ir analizės metodiką bei sistemą, užtikrinamas nuoseklumas ir palyginamumas būsimais laikotarpiais, todėl lengviau įvertinti pažangą.

Situacijos analizė ir vertinimas, duomenų naudojimas teigiamam pokyčiui

Dabartinės padėties analizė ir įvertinimas bei pirminių duomenų surinkimas tapo pagrindiniais tvarumo strategijos elementais. Atlikta atotrūkių analizė padėjo nustatyti neatitikimus tarp dabartinės situacijos ir norimų išsikelti tvarumo tikslų, orientuojantis į sritis, kuriose yra didžiausias potencialas tobulėti. Keliant klausimus dėl CO2 vertinimo, pabrėžiama, kad nėra vieningos ir moksliniais tyrimais pagrįstos anglies dvideginio iš konkrečios geografinės vietovės durpynų vertinimo metodikos. Todėl asociacija nusprendė siekti įvertinti realią padėtį, tiksliai įvertinant anglies dvideginio emisijas pagal eksploatuojamus durpynų plotus, kas, savo ruožtu padės priimti labiau pagrįstus sprendimus ir nustatyti prioritetus bei priemones mažinant išmetamo anglies dvideginio kiekį.

Be to, šis struktūrizuotas požiūris sudaro pagrindą patikimai stebėsenos ir ataskaitų teikimo sistemai, kuri yra labai svarbi siekiant išlaikyti skaidrumą ir stiprinti suinteresuotųjų šalių pasitikėjimą. Be to, ji leidžia atlikti lyginamąją analizę pagal pramonės standartus ir kolegų pavyzdžius, skatina nuolatinį tobulėjimą ir palengvina dalijimąsi gerąja patirtimi. Galiausiai šis išsamus ir duomenimis pagrįstas požiūris į tvarumą ne tik padeda pasiekti artimiausius aplinkosaugos tikslus, bet ir padeda organizacijai siekti ilgalaikės sėkmės, nes tvarumas įtraukiamas į pagrindines veiklos sritis ir sprendimų priėmimo procesus.

Bendradarbiavimas tarp asociacijos įmonių keičiantis tvarumo patirtimis ir gerosiomis praktikomis.

Asociacijų narių bendradarbiavimas tradiciškai netvariais laikomuose sektoriuose, kaip durpių gavybos, yra labai svarbus siekiant bendro teigiamo poveikio tvarumui, nes šie sektoriai susiduria su sudėtingomis sisteminiėmis problemomis, kurių neįmanoma veiksmingai spręsti vien pavieniais veiksmais. Bendradarbiaudami nariai gali sutelkti išteklius, dalintis žiniomis ir panaudoti įvairią kompetenciją, kad galėtų parengti išsamesnius ir novatoriškesnius sprendimus. Tokioje pramonės šakoje kaip durpių gavyba, kuri daro didelį poveikį ekosistemoms ir prisideda prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo, bendri veiksmai yra labai svarbūs siekiant paskatinti pokyčius visoje pramonės šakoje, kurie gali lemti tvaresnę praktiką.

Bendradarbiaudami asociacijų nariai taip pat gali nustatyti bendrus standartus, propaguoti palankią politiką ir išsakyti vieningą nuomonę, kuri gali daryti didesnę įtaką reguliavimo institucijoms, tiekėjams ir kitoms suinteresuotosioms šalims. Toks vieningas požiūris gali padėti sparčiau diegti geriausią praktiką ir naujas technologijas, mažinančias poveikį aplinkai, pavyzdžiui, alternatyvius gavybos būdus arba pažeistų durpynų atkūrimą. Be to, bendradarbiavimas skatina atskaitomybės ir skaidrumo kultūrą, nes nariai gali palyginti vieni kitus ir įsipareigoti siekti bendrų tvarumo tikslų, taip didindami sektoriaus patikimumą ir bendrą reputaciją. Galiausiai, dirbdami kartu, nariai gali daryti didesnę bendrą poveikį tvarumui nei kiekvienas atskirai, taip skatindami reikšmingą pažangą kitaip netvarioje pramonėje.

Strategija – tik kelionės pradžia. Prieš pradėdant atskleisti su tvarumu susijusią informaciją, labai svarbu pradėti nuo tvarumo strategijos, nes ji suteikia aiškią viziją, tikslus ir uždavinius, užtikrina, kad tvarumo

pastangos būtų tikros ir suderintos su bendrais asociacijos strateginiais tikslais. Toks požiūris padeda nustatyti iniciatyvų prioritetus, veiksmingai paskirstyti išteklius ir valdyti su tvarumo klausimais susijusią riziką, pavyzdžiui, reguliavimo pokyčius ir riziką reputacijai. Pirmiausia parengusios strategiją, įmonės gali įvertinti veiklos rezultatus pagal konkrečius tikslus, o tai leidžia nuolat tobulėti ir atskleisti reikšmingą informaciją, atspindinčią realią pažangą.

Strategija taip pat skatina tvarumo veiksmų ir komunikacijos nuoseklumą ir darną, didina atskleidžiamos informacijos patikimumą ir stiprina suinteresuotųjų šalių pasitikėjimą. Strategijos rengimo proceso metu įtraukiant asociacijos įmones užtikrinama, kad atskleidžiama informacija būtų aktuali ir atitiktų jų lūkesčius. Be to, aktyvi strategija yra tvarumo transformacijos pradžia, kuri duoda pagrindą duomenų rinkimui, situacijos vertinimui, probleminių sričių išgryninimui ir sprendimų paieškai.

Apie autorę

Dr. Gerda Žigienė yra tvarumo strategė ir tvarumo bei finansų profesorė (KTU (Lietuva), ESDS Business School (Prancūzija), Vaasa University (Suomija)), Nacionalinio Tvarumo ir Atsakingumo Indekso ekspertė, Lietuvos atsakingo verslo asociacijos (LAVA) valdybos narė. Gerda veda mokymus ir konsultuoja įmones tvarumo strategijos sudarymo klausimais, tvarumo transformacijos klausimais ir ES reguliavimo (ESRS, CSRD, SFDR, RTS), ir sąrangų suderinimo (SDG-ESG-CSR-ESRS) temomis, padeda atlikti dvejetainio reikšmingumo ir suinteresuotųjų šalių analizę.

Žinių apie tvaraus verslo finansavimą, vystymą ir reglamentavimą Gerda įgijo Kembridžo universiteto „Tvaraus verslo vystymo“ programoje, yra įgijusi Europos Finansų analitikų asociacijų federacijos (EFFAS) tarptautinį Aplinkosaugos, socialinės atsakomybės ir įmonių valdysenos analitiko sertifikatą (Certified ESG Analyst) bei pabaigusi Duke universiteto kartu su Jungtinėmis Tautomis parengtą programą „JT SDG Tvaraus vystymosi tikslų poveikio vertinimas ir valdymas“.